

Vammaisen ja pitkäaikaissaira maahanmuuttajan opas

Vammaisen ja pitkäaikaissairaan maahanmuuttajan opas

Alkuperäisteksti
Yodit Melaku

Päivitetty teksti
Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus Hilma 2015

Ulkoasu
Tuomas Karppinen

Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus Hilma
Vammaisfoorumi ry
www.tukikeskushilma.fi

SISÄLTÖ

Alkusanat	6
------------------------	----------

OSA I

1 Oleskelulupa Suomeen	9
2 Ulkomaalaisen rekisteröinti	10
3 Sosiaaliturva	11
4 Kotoutumisen alkuvaihe	12
5 Kansalaisuus	13
6 Muukalaispassi ja pakolaisen matkustusasiakirja ..	14
7 Sosiaali- ja terveystalvelut	15
Tiivistelmä	16

OSA II

1 Yleistä vammaisten oikeuksista ja palveluista	18
2 Suunnitelma palveluista ja kuntoutuksesta	21
3 Viranomaiset ja muut toimijat	22
3.1 Kansaneläkelaitos eli Kela	22
3.2 Sosiaalipalvelut	22
3.3 Mielenterveyspalvelut	23
3.4 Vammaisasiamies	23
3.5 Potilasasiamies	23
3.6 Sosiaaliasiamies	23
3.7 Yhdenvertaisuusvaltuutettu	23
3.8 Lapsiasiavaltuutettu	24
3.9 Järjestöt	24
3.10 Vakuutusyhtiöt	24

4	Palveluiden hakeminen	25	11	Terveydenhoito	38
4.1	Palveluiden hakeminen ja päätökset	25	11.1	Perustietoa terveydenhoidosta	38
4.2	Muutoksen hakeminen	25	11.2	Lääkkeet	38
4.3	Viranomaisen vaitiolovelvollisuus ...	25	11.3	Terveydenhuollon maksukatto	39
			11.4	Mielenterveyden hoitaminen	39
5	Taloudelliset tuet	26	12	Kuntoutus ja apuvälineet	40
5.1	Vammaisetuudet	26	12.1	Vaativa lääkinnällinen kuntoutus ..	40
5.2	Kuntoutusraha	27	12.2	Sopeutumisvalmennus	41
5.3	Sairauspäiväraha	27	12.3	Apuvälineet	41
5.4	Erityiset ravinto- ja vaatekustannukset	27	12.4	Opaskoira	42
5.5	Asumistuki	28	13	Opiskelu	42
5.6	Toimeentulotuki	28	13.1	Suomen kielen opiskelu	42
5.7	Työmarkkinatuki	28	13.2	Ammatinvalinta	43
5.8	Sosiaaliset luotot	29	13.3	Ammatilliset erityisoppilaitokset ..	43
5.9	Invalidivähennys verotuksessa	29	13.4	Henkilökohtainen avustaja	43
6	Eläkkeet	30	13.5	Koulumatkatuki	43
6.1	Kuntoutustuki	30	13.6	Taloudellinen tuki opiskeluun	43
6.2	Työkyvyttömyyseläke	30	14	Työ	45
6.3	Vanhuuseläke	30	14.1	Työ- ja elinkeinotoimiston palvelut	45
6.4	Takuueläke	31	14.2	Kuntouttava työtoiminta	45
6.5	Eläkkeensaajan lapsikorotus	31	14.3	Tuettu työ	45
7	Asuminen	32	14.4	Eläkkeen lepäämään jättäminen ..	46
7.1	Asumista helpottavat välineet	32	15	Perhe	46
7.2	Asunnon muutostyöt	32	15.1	Lastenhoito	46
7.3	Palveluasuminen	32	15.2	Kotipalvelu	47
8	Liikkuminen	33	15.3	Omaishoidon tuki	47
8.1	Kuljetuspalvelut	33	15.4	Neuvontaa ja tukea	47
8.2	Oma auto	33	15.5	Perhetyö	48
8.3	Alennuksia eri liikennevälineissä	34	16	Vapaa-aika	49
8.4	Liikkumistaidon ohjaus	35	17	Yhteystietoja	51
8.5	Liikkumisen apuvälineet	35	18	Lähteitä	54
9	Avustajat	36			
9.1	Henkilökohtainen apu	36			
9.2	Avustajakoira	36			
10	Tulkkaus	37			
10.1	Maahanmuuttajat	37			
10.2	Kuulovammaiset, kuulonäkö- vammaiset sekä puhevammaiset	37			

ALKUSANAT

Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus Hilma tukee vammaisia ja pitkäaikaissairaita maahanmuuttajia Suomessa.

Hilma tukee heitä kotoutumisessa ja kertoo heille, millaisia oikeuksia heillä on Suomessa.

Kun ihmiset tietävät oikeutensa, he voivat varmistaa, että oikeudet toteutuvat.

Toivomme, että tämä opas auttaa heitä siinä asiassa.

Vuonna 2006 Yhdistyneet Kansakunnat eli YK julkaisi vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen. Yleissopimuksen tavoitteena on taata vammaisille ihmisille samat oikeudet kuin muille ihmisille.

Suomi allekirjoitti yleissopimuksen vuonna 2007. Kun tätä opasta kirjoitettiin marraskuussa 2015, Suomi ei kuitenkaan vielä ollut ratifioinut yleissopimusta. Se tarkoittaa, että yleissopimus ei ole vielä voimassa Suomessa.

OSA I

1

OLESKELULUPA SUOMEEN

Jos ulkomaalainen haluaa olla Suomessa pitkään, hänellä pitää olla oleskelulupa.

Vain Pohjoismaiden, EU-maiden, Sveitsin ja Liechtensteinin kansalaiset eivät tarvitse oleskelulupaa.

He saavat vapaasti opiskella, tehdä töitä ja olla yrittäjinä Suomessa. Heidän täytyy kuitenkin rekisteröidä oleskelu Suomessa, jos he asuvat Suomessa pitkään.

Ulkomaalaisen täytyy tavallisesti hakea oleskelulupaa jo ennen, kuin hän tulee Suomeen. Oleskelulupaa haetaan lähtömaasta eli siitä maasta, josta henkilö tulee Suomeen. Oleskelulupaa haetaan lähtömaassa Suomen edustustosta. Maahanmuuttovirasto päättää, saako ulkomaalainen ensimmäisen oleskeluluvan.

Jos ulkomaalainen haluaa oleskeluluvan Suomeen, hänellä täytyy olla siihen hyvä syy. Hyvä syy voi olla esimerkiksi työ, opiskelu, perhe tai paluumuutto. Hyvä syy voi olla myös se, että ulkomaalainen haluaa toimia yrittäjänä Suomessa, tai että hänellä on suomalainen syntyperä.

Suomalainen syntyperä tarkoittaa, että ihminen itse tai toinen hänen vanhemmistaan tai kaksi hänen isovanhempaansa ovat suomalaisia. Jos ulkomaalainen haluaa oleskeluluvan Suomeen, hänen täytyy lisäksi todistaa, että hän voi itse maksaa omat kulunsa Suomessa. Oleskelupa on yleensä maksullinen.

Oleskeluluvan voi saada myös kansainvälisen suojelun perusteella.

Se tarkoittaa, että ulkomaalainen hakee esimerkiksi turvapaikkaa.

Jos ulkomaalainen hakee Suomesta turvapaikkaa, hän voi hakea oleskelulupaa vasta sitten, kun hän on jo Suomessa. Maahanmuuttovirasto päättää, saako hän oleskeluluvan vai ei.

Jos ulkomaalainen haluaa olla Suomessa alle kolme kuukautta, hän ei yleensä tarvitse oleskelulupaa.

Silloin hän tarvitsee viisumin.

Joskus ulkomaalainen kuitenkin tarvitsee oleskeluluvan, vaikka hän haluaisi olla Suomessa vain vähän aikaa.

Jos ei ole varma, tarvitseeko oleskeluluvan vai viisumin, asian voi tarkistaa Suomen edustustosta.

Myös vammainen ihminen voi saada oleskeluluvan Suomeen.

Pelkkä vammaisuus ei kuitenkaan ole peruste oleskeluluvan saamiselle.

Lisätietoa oleskeluluvista ja niiden myöntämisen edellytyksistä:

Maahanmuuttovirasto, www.migri.fi

Lisätietoa viisumeista:

Ulkoasiainministeriö, www.formin.fi

Neuvontaa ja oikeudellista apua turvapaikanhakumenettelyssä:

Pakolaisneuvonta,
www.pakolaisneuvonta.fi

2

ULKOMAALAISEN REKISTERÖINTI

Jos Pohjoismaiden kansalainen asuu Suomessa yli kuusi kuukautta, hänen täytyy rekisteröidä oleskelu maistraatissa siinä kunnassa, jossa hän asuu.

Jos EU-maiden tai Sveitsin tai Liechtensteinin kansalainen asuu Suomessa yli kolme kuukautta, hänen täytyy rekisteröidä oleskelu poliisilaitoksella siinä kunnassa, jossa hän asuu.

Jotta rekisteröinti poliisilaitoksella onnistuu, henkilön täytyy todistaa, että hän voi maksaa omat ja perheensä kulut Suomessa.

Laki vaatii, että ulkomaalainen ilmoitetaan Suomen väestötietojärjestelmään, jos hän asuu Suomessa yli vuoden.

Väestötietojärjestelmään ilmoitetaan esimerkiksi nimi, syntymäaika, kansalaisuus, osoite ja perhesuhteet. Rekisteritietoja tarvitaan esimerkiksi silloin, kun järjestetään vaalit tai tehdään tilastoja.

Myös verohallinto, terveydenhuolto ja oikeushallinto tarvitsevat rekisteritietoja.

Väestötietojärjestelmään rekisteröidytään maistraatissa omassa asuinkunnassa. Kun henkilö muuttaa vakinaisesti Suomeen, ja kun hän rekisteröityy maistraatissa, hänelle rekisteröidään kotikunta. Hänelle annetaan myös suomalainen sosiaaliturvatunnus. Maistraatti arvioi erikseen jokaisen muuton ja päättää, onko muutto vakinainen vai ei.

Jos ulkomaalainen asuu Suomessa vain vähän aikaa, hän voi saada henkilötunnuksen, jos hän tarvitsee sitä esimerkiksi työn takia.

Hänelle ei kuitenkaan rekisteröidä kotikuntaa Suomessa. Sen takia hänellä ei ehkä ole samoja oikeuksia kuin sellaisella henkilöllä, joka asuu Suomessa vakituisesti.

Henkilö ei tavallisesti voi saada kunnan palveluita, jos hänellä ei ole rekisteröityä kotikuntaa Suomessa. Tällaisia palveluita ovat esimerkiksi terveydenhuolto ja vammaispalvelut.

Lisätietoa rekisteröinnistä:

Maistraatti, www.maistraatti.fi

Poliisi, www.poliisi.fi

3

SOSIAALITURVA

Kun henkilö muuttaa Suomeen vakinaisesti, hän saa yleensä heti oikeuden Suomen sosiaaliturvaan ja voi saada Kelan etuuksia. Jos henkilö haluaa oikeuden Suomen sosiaaliturvaan, hänen täytyy tehdä hakemus Kelaan. Kela päättää, asuuko henkilö Suomessa vakinaisesti.

Vakinaista asumista on esimerkiksi:

- **Palumuutto.** Jos henkilö on saanut oleskeluluvan vuodeksi tai sitä pidemmäksi ajaksi suomalaisen syntyperän perusteella, hänellä on yleensä heti oikeus sosiaaliturvaan.
- **Vähintään neljän kuukauden työskentely Suomessa.** Henkilö voi saada oikeuden Suomen sosiaaliturvaan, jos hän työskentelee Suomessa yli neljä kuukautta.

Henkilö ei pääse neljän kuukauden työskentelyn jälkeen Suomen sosiaaliturvan piiriin, jos hän on Suomessa au-pairina tai työharjoittelijana, tai jos hän työskentelee alle 18 tuntia viikossa.

- **Avioliitto tai muu läheinen perhesuhde henkilöön, joka asuu vakinaisesti Suomessa.** Perheenjäseniä ovat aviopuoliso, avopuoliso ja rekisteröidyn parisuhteen osapuoli. Perheenjäseniä ovat lisäksi alle 18-vuotiaat omat lapset ja ottolapset ja myös puolison lapset, jos he asuvat samassa taloudessa.

Jos henkilö tarvitsee Suomeen oleskeluluvan, oleskeluluvan täytyy olla

myönnetty vuodeksi tai pidemmäksi ajaksi.

Jos ulkomaalainen muuttaa Suomeen vain väliaikaisesti, hänellä ei ole oikeutta Kelan sosiaaliturvaan.

Esimerkiksi opiskelijat muuttavat Suomeen vain väliaikaisesti, jos opiskelu on muuton ainoa syy.

Jos muuttoon on muitakin syitä, henkilö voi päästä Suomen sosiaaliturvan piiriin.

Jos henkilö saa etuuksia jostakin toisesta maasta tai kuuluu jonkin toisen maan sosiaaliturvan piiriin, hänellä ei ole oikeutta Suomen sosiaaliturvaan. Jos henkilö muuttaa väliaikaisesti Suomeen EU-maasta, Norjasta, Islannista, Sveitsistä tai Liechtensteinista, hänellä on oikeus välttämättömään sairaanhoitoon eurooppalaisella sairaanhoitokortilla.

Jos henkilö hakee Suomesta turvapaikkaa, hän ei kuulu Suomen sosiaaliturvan piiriin silloin, kun hakemusta vielä käsitellään. Turvapaikanhakijoilla on kuitenkin oikeus välttämättömiin sosiaali- ja terveyspalveluihin. Turvapaikanhakijalapsilla on samat oikeudet kuin suomalaisilla lapsilla. Vastaanottokeskukset järjestävät palveluita turvapaikanhakijoille.

Jos henkilö saa Suomesta oleskeluluvan kansainvälisen suojelun tarpeen perusteella, hän pääsee Suomen sosiaaliturvan piiriin, jos hän jää Suomeen asumaan vakinaisesti. Oleskeluluvan täytyy olla voimassa ainakin yksi vuosi.

Jos henkilö saa Suomesta oleskeluluvan tilapäisen suojelun tarpeen perusteella, hän ei saa oikeutta Suomen sosiaaliturvaan. Kiintiöpakolaiset pääsevät sosiaaliturvan piiriin heti, kun he muuttavat Suomeen.

Jos henkilö on alun perin muuttanut Suomeen vain tilapäisesti, mutta jää kuitenkin Suomeen asumaan, hänet voidaan myöhemmin hyväksyä Suomen sosiaaliturvan piiriin. Silloin hänellä on oikeus Suomen sosiaaliturvaan.

Lisätietoa Suomen sosiaaliturvan piiriin hakemisesta ja pääsemisestä:
Kela, www.kela.fi/muutto-suomeen

4

KOTOUTUMISEN ALKUVAIHE

Kun henkilö muuttaa vakinaisesti Suomeen, hän voi hakea palveluita, jotka auttavat häntä kotoutumaan Suomeen.

Vammaisella henkilöllä ja hänen perheenjäsenillään on samat oikeudet kotoutumiseen kuin kaikilla muilla.

Alkuvaiheen palveluita ovat:

- perustieto Suomesta ja kotikunnasta
- neuvonta ja ohjaus
- alkukartoitus
- kotoutumissuunnitelma
- kotoutumiskoulutus.

Alkukartoitusta voi pyytää työ- ja elinkeinotoimistosta eli TE-toimistosta tai sosiaalitoimistosta omasta kotikunnasta. Jos henkilö haluaa tehdä työtä Suomessa, hänen kannattaa pyytää alkukartoitusta TE-toimistosta.

Alkukartoitus on keskustelu, jonka henkilö käy viranomaisen kanssa. Viranomainen selvittää, millainen henkilön tilanne on, ja millaista palvelua hän tarvitsee.

Alkukartoitukseen voi sisältyä esimerkiksi kielitaidon testaus ja ammatillisen osaamisen kartoitus. TE-toimisto tai kunta arvioi, tarvitseeko henkilö yksilöllisen kotoutumissuunnitelman. Kaikki eivät tarvitse sitä.

Kotoutumissuunnitelmassa sovitaan kotoutumiskoulutuksesta ja muista asioista, jotka auttavat henkilöä kotoutumaan Suomeen.

Kotoutumiskoulutusta voi olla esimerkiksi suomen kielen kurssi tai työharjoittelu.

Oikeus kotoutumissuunnitelmaan kestää kolme vuotta.

Jos henkilö on sairas tai vammainen eikä voi sen vuoksi osallistua kotoutumistoimenpiteisiin, kotoutumissuunnitelman kesto voidaan pidentää.

Kotoutumissuunnitelmaa ei kuitenkaan voida jatkaa enempää kuin kaksi vuotta.

Lisätietoa kotoutumisen ensiaskeleista: TE-toimistot ja asuinkunnan sosiaalitoimisto

KANSALAISUUS

Suomen kansalaisuuden voi saada henkilö, jonka kohdalla toteutuvat kaikki nämä vaatimukset:

- henkilöllisyys on selvitetty eli viranomaiset tietävät, kuka henkilö on
- henkilö on täysi-ikäinen eli hän on täyttänyt 18 vuotta
- henkilö on asunut tarpeeksi kauan Suomessa
- henkilö ei ole tehnyt rikoksia
- henkilö on maksanut laskut ja lainat ajoissa
- henkilö on selvittänyt, mistä hän saa rahaa elämiseen
- henkilöllä on tyydyttävä kielitaito (suomi, ruotsi tai suomalainen tai suomenruotsalainen viittomakieli)

Kansalaisuushakemus ja sen liitteet viedään sen kunnan poliisilaitokselle, jossa henkilö asuu.

Maahanmuuttovirasto päättää, saako henkilö kansalaisuuden.

Kansalaisuushakemusta ei pidä lähettää, jos kaikki vaatimukset eivät täyty, tai jos jokin liite puuttuu.

Hakemuksen liitteenä täytyy olla myös todistus kielitaidosta.

Kansalaisuutta voi hakea sähköisellä tai paperisella hakemuksella.

Vuonna 2015 sähköisen hakemuksen käsittely maksoi 350 euroa ja paperisen hakemuksen käsittely 440 euroa.

Lisätietoa kansalaisuuden hakemisesta:

Maahanmuuttovirasto, www.migri.fi

MUUKALAISSPASSI JA PAKOLAISEN MATKUSTUSASIAKIRJA

Muukalaispassi ja pakolaisen matkustusasiakirja voivat tietyissä tilanteissa korvata passin, mutta ne eivät ole virallisia henkilöllisyystodistuksia.

Suomen viranomaiset voivat myöntää muukalaispassin tai pakolaisen matkustusasiakirjan sellaiselle henkilölle, jolla on oleskelulupa, mutta joka ei voi jostain syystä saada passia omasta kotimaastaan.

Jos henkilö, jolla on muukalaispassi tai pakolaisen matkustusasiakirja, haluaa käydä ulkomailla, hän voi palata Suomeen, jos matkustusasiakirja ja oleskelulupa ovat voimassa.

Ensimmäistä muukalaispassia tai pakolaisen matkustusasiakirjaa haetaan poliisin toimipisteestä. Maahanmuuttovirasto päättää, saako henkilö sen.

Jos viranomaiset eivät voi varmistaa, kuka henkilö on, asia merkitään muukalaispassiin tai matkustusasiakirjaan. Jos viranomaiset eivät voi varmistaa, kuka henkilö on, Suomessa voi olla vaikeaa avata pankkitili ja hoitaa muita asioita, joissa henkilöllisyys pitää todistaa.

Lisätietoa muukalaispassista ja pakolaisen matkustusasiakirjasta:
Maahanmuuttovirasto, www.migri.fi
Poliisi, www.poliisi.fi

Lisätietoa varmistamattoman henkilöllisyyden ongelmista:
Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto,
www.syrjinta.fi

SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUT

Vastaanottolaki (746/2011) sanoo, että turvapaikanhakijalla on oikeus sellaisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin, joita hän välttämättä tarvitsee. Vastaanottokeskusten sosiaali- ja terveysalan työntekijät arvioivat, mikä on kunkin asiakkaan kohdalla välttämätöntä.

Turvapaikanhakija saa terveydenhuoltoa vastaanottokeskuksessa.

Turvapaikanhakijoita voidaan hoitaa myös terveyskeskuksissa, jos se on välttämätöntä.

Kiireellisissä tapauksissa turvapaikanhakijoita hoidetaan sairaalassa.

Jos turvapaikanhakija on lapsi, häntä hoidetaan samoilla perusteilla kuin niitä, joilla on kotikunta Suomessa.

Helsingissä toimii Kidutettujen kuntoutuskeskus ja Oulussa Kidutettujen kuntoutuspalvelut. Kidutetut turvapaikanhakijat voivat saada hoitoa niistä.

Vastaanottokeskukset järjestävät turvapaikanhakijoille tulkkien ja kääntäjien palveluita.

Palvelut ovat ilmaisia, jos asia liittyy asiointiin viranomaisten kanssa.

Pakolaisneuvonta ry neuvoo turvapaikanhakijoita ja pakolaisia oikeusasioissa.

Pakolaisneuvonta ry antaa oikeudellista neuvontaa Suomeen tuleville turvapaikanhakijoille ja pakolaisille, katso kotisivut www.pakolaisneuvonta.fi.

TIIVISTELMÄ

- Vammaisilla on samat oikeudet ja velvollisuudet kuin muilla, kun he muuttavat Suomeen ja asuvat Suomessa.
 - Jos ulkomaalainen haluaa olla Suomessa kauan, hän tarvitsee oleskeluluvan. (Ulkomaalaislaki 301/2004).
 - Pohjoismaiden, EU-maiden, Sveitsin ja Liechtensteinin kansalaiset eivät tarvitse Suomessa oleskelulupaa.
Jos Pohjoismaiden kansalainen asuu Suomessa yli kuusi kuukautta, hänen täytyy rekisteröidä oleskelu maistraatissa siinä kunnassa, jossa hän asuu.
Jos EU-maiden tai Sveitsin tai Liechtensteinin kansalainen asuu Suomessa yli kolme kuukautta, hänen täytyy rekisteröidä oleskelu poliisilaitoksella siinä kunnassa, jossa hän asuu.
 - Jos ulkomaalainen asuu Suomessa yli vuoden, hänen täytyy ilmoittaa tiedot itsestään ja perheestään Suomen väestötietojärjestelmään maistraatissa siinä kunnassa, jossa hän asuu.
 - Kun henkilö muuttaa vakinaisesti Suomeen, hänelle rekisteröidään kotikunta. Ilman kotikuntaa henkilö ei tavallisesti saa kunnan sosiaali- ja terveyspalveluita. (Kotikuntalaki 201/1994).
 - Kun henkilö muuttaa vakinaisesti Suomeen, hän pääsee yleensä Suomen sosiaaliturvan piiriin. Kela päättää, asuuko henkilö vakinaisesti Suomessa.
- Jos henkilö ei kuulu Suomen sosiaaliturvan piiriin, hän ei voi saada sosiaaliturvaetuuksia. (Sosiaaliturvalainsäädäntö 1573/1993).
- Työ- ja elinkeinotoimistot eli TE-toimistot ja kunnat vastaavat kotouttamisesta. Kotouttamisen tavoitteena on, että henkilö pärjää itsenäisesti Suomessa. Kotouttamispalveluita ovat esimerkiksi alkukartoitus, kotoutumissuunnitelma ja kotoutumiskoulutus. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010).
 - Suomen kansalaisuuden voi saada henkilö, joka täyttää kaikki nämä vaatimukset:
 - › henkilöllisyys on selvitetty eli viranomaiset tietävät, kuka henkilö on
 - › henkilö on täysi-ikäinen eli hän on täyttänyt 18 vuotta
 - › henkilö on asunut tarpeeksi kauan Suomessa
 - › henkilö ei ole tehnyt rikoksia
 - › henkilö on maksanut laskut ja lainat ajoissa
 - › henkilö on selvittänyt, mistä hän saa rahaa elämiseen
 - › henkilöllä on tarpeeksi hyvä kielitaito (suomi, ruotsi tai suomalainen tai suomen-ruotsalainen viittomakieli) (Kansalaisuuslaki 359/2003).
 - Suomen viranomaiset voivat myöntää muukalaispassin tai pakolaisen matkustusasiakirjan henkilölle, jolla on oleskelulupa Suomessa, mutta joka ei jostain syystä voi saada passia omasta kotimaastaan.

OSA II

1

YLEISTÄ VAMMAISTEN OIKEUKSISTA JA PALVELUISTA

Suomessa vammaisten palveluista on säädetty monta lakia. Ne määräävät, miten vammaispalvelut järjestetään ja kuka voi niitä saada. Sellaisia lakeja ovat muun muassa:

- Suomen perustuslaki (731/1999)
- Hallintolaki (434/2003)
- Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)
- Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)
- Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (niin sanottu vammaispalvelulaki, 380/1987)
- Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (niin sanottu vammaispalveluasetus, 759/1987)
- Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (niin sanottu kehitysvammalaki, 519/1977)
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (niin sanottu sosiaalihuollon asiakaslaki, 812/2000)
- Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (niin sanottu potilaslaki, 785/1992)
- Laki kotoutumisen edistämisestä (niin sanottu kotoutumislaki, 1386/2010)
- Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista (566/2005)
- Laki vammaisetuksista (570/2007)

Vammaispalvelulaki määrää, millaisia palveluita kunnan sosiaalitoimen pitää järjestää asukkaalleen. Lain pääperiaate on, että kunnan pitää järjestää vammaispalveluita tarpeen mukaan.

Joihinkin palveluihin kunnan asukkaalla voi olla subjektiivinen oikeus.

Subjektiivinen oikeus tarkoittaa, että kunnalla on velvollisuus järjestää palvelu, jos asiakas täyttää palvelun edellytykset.

Kunta ei silloin voi vedota siihen, että sillä ei ole riittävästi rahaa palvelun järjestämiseen. Joitakin harkinnanvaraisia palveluita kunta voi kuitenkin järjestää harkintansa mukaan.

Kehitysvammalaki määrää kehitysvammaisten ihmisten erityishuollosta. Erityishuoltoon kuuluvat esimerkiksi kehitysvammaisten asumispalvelut. Usein kehitysvammaisen ihminen saa osan palveluista vammaispalvelulain perusteella ja osan kehitysvammalain perusteella. Erityishuollon tarkoitus on tukea ja auttaa kehitysvammaisia arkielämässä. Erityishuollossa päätetään käytännön palveluista sekä taloudellisista tuista.

Yhdenvertaisuuslaki kieltää syrjimästä ketään esimerkiksi vammaisuuden tai etnisen alkuperän vuoksi työssä ja koulutuksessa. Kaikki ihmiset ovat yhdenvertaisia huolimatta siitä, mikä on heidän ikänsä, uskontonsa, äidinkielenensä tai seksuaalinen suuntautumisensa. Yhdenvertaisuuslakia täytyy noudattaa esimerkiksi silloin, kun työpaikkaan valitaan uusia työntekijöitä, tai kun oppilaitokseen valitaan uusia opiskelijoita. Kaikki ovat yhdenvertaisia myös silloin, kun tarjotaan esimerkiksi sosiaaliturvaa tai terveystalveluita.

Yhdenvertaisuuslaki määrää myös, että vammaisilla ihmisillä on oikeus kohtuullisiin mukautuksiin, jotta yhdenvertaisuus toteutuisi.

Sellaisia mukautuksia voivat olla esimerkiksi pyörätuoliluiska tai pistekirjoituksella kirjoitettu ruokalista ravintolassa. Jos kohtuullisia mukautuksia ei tarjota, kysymys on syrjinnästä.

Suomessa toimii nyt uusi yhdenvertaisuusvaltuutettu (entinen vähemmistövaltuutettu) ja myös tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslautakunta. Katso lisää luvusta 3.7.

Lisätietoa yhdenvertaisuuslaista:
Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto,
www.syrjinta.fi

Sosiaalihuoltolaki tuli voimaan 1.4.2015. Sosiaalihuoltolaki sanoo, mitkä sosiaalihuollon palvelut ja tehtävät kunnan pitää hoitaa. Sen lisäksi kunnan asukkailla on oikeus saada neuvontaa ja ohjausta sellaisissa asioissa, jotka liittyvät sosiaalihuoltoon. Kunnan täytyy ohjata erityisesti lapsia ja nuoria ja erityistä tukea tarvitsevia henkilöitä.

Sosiaalihuoltolaki sanoo, että palveluja täytyy järjestää esimerkiksi:

- jokapäiväisen arkielämän tukemiseksi
- tuen tarpeeseen, joka liittyy asumiseen
- taloudellisen tuen tarpeeseen
- syrjäytymisen ehkäisemiseen
- osallisuuden edistämiseen
- sairaudesta, vammasta tai ikääntymisestä johtuvaan tuen tarpeeseen.

Kunta voi päättää, minkä verran se järjestää sosiaalihuoltolain mukaisia palveluja.

Asiakkaalla on oikeus saada hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua ilman syrjintää. Asiakasta täytyy kohdella niin, että hänen ihmisarvoaan ei loukata, ja hänen vakaumustaan ja yksityisyyttään kunnioitetaan.

Kun sosiaalihuoltoa järjestetään, tärkeintä on aina asiakkaan etu.

Kun etua arvioidaan, huomioidaan asiakkaan hyvinvointi, itsenäinen suoriutuminen ja omatoimisuuden vahvistuminen.

Kun asiakkaan etua arvioidaan, täytyy huomioida myös se, miten eri palvelut vaikuttavat asiakkaan ja hänen perheensä elämään.

Tukea täytyy antaa oikeaan aikaan. Lisäksi tuen pitää olla oikeanlaista, ja sitä pitää olla riittävästi. Asiakkaan yksilölliset tarpeet täytyy huomioida, ja hänen itsemääräämisoikeuttaan pitää kunnioittaa.

Sosiaalihuollon asiakaslaki koskee asiakkaan oikeutta hyvään ja luottamukselliseen palveluun sosiaalihuollossa.

Sosiaalihuollon asiakaslain mukaan:

- asiakkaalla on oikeus hyvään sosiaalihuoltoon.
- asiakasta ei saa syrjiä sosiaalihuollossa.
- **asiakas ja sosiaalihuollon työntekijä tekevät yhdessä suunnitelman, jossa sovitaan, miten palvelu, hoito tai kuntoutus toteutetaan.**
- sosiaalihuollon henkilöstö selvittää asiakkaalle, millaisia oikeuksia ja velvollisuuksia asiakkaalle on, ja miten ne vaikuttavat asiakkaan elämään. Asiat täytyy selittää asiakkaalle niin, että hän ymmärtää ne. Jos asiakas ei ymmärrä muuten, on käytettävä tulkkia.
- sosiaalihuolto järjestetään viranomaisen päätöksen perusteella.
- jos kysymyksessä on yksityinen palvelu, sen toteuttajan ja asiakkaan välillä täytyy olla kirjallinen sopimus.
- asiakkaalla on oikeus saada tietoja, jotka koskevat häntä itseään.
- asiakkaan täytyy antaa itsestään sellaiset tiedot, jotka vaikuttavat sosiaalihuollon järjestämiseen.
- asiakas voi hakea muutosta sosiaalihuoltoa koskevaan päätökseen.

Kunnan täytyy nimetä sosiaaliasiamies. Sosiaaliasiamiehen tehtävä on neuvoa asiakkaita asioissa, jotka liittyvät sosiaalihuollon asiakaslakiin.

Lisäksi sosiaaliasiamiehen tehtävä on tiedottaa asiakkaan oikeuksista.

Potilaslaki koskee terveydenhuoltoa. Potilaslain mukaan ketään ei voi hoitaa ilman hänen omaa suostumustaan. Jos potilas on tyytymätön hoitoon, hän voi tehdä hoitolaitokselle muistutuksen tai kantelun. Hoitolaitoksissa toimii potilasasiamiehiä, jotka avustavat muistutuksen tekemisessä.

Asiakaslaki koskee sosiaalipalveluita. Se määrää, että sosiaalipalveluiden asiakasta pitää kohdella hyvin. Palveluiden järjestämisessä pitää ottaa huomioon asiakkaan tarpeet ja etu. Jos asiakas on tyytymätön sosiaalipalveluihin, hän voi ottaa yhteyttä kunnan sosiaaliasiamieheen. Sosiaaliasiamies voi avustaa esimerkiksi muistutuksen tekemisessä.

Kotoutumislain tavoitteena on edistää maahanmuuttajien kotoutumista, tasa-arvoa ja valinnan vapautta. Kotoutumisella tarkoitetaan sitä, että maahanmuuttaja voi osallistua Suomessa työelämään ja yhteiskunnan toimintaan ja samalla säilyttää omaa kieltään sekä kulttuuriaan.

Vammaispalveluiden tarkoitus on auttaa vammaisia ihmisiä elämään itsenäistä elämää ja osallistumaan yhteiskunnan toimintaan tasa-arvoisesti.

Suomessa vammaispalveluiden järjestämisestä vastaa kotikunta. Kotikunta on se kunta, jossa henkilö asuu vakituisesti. Kunnan vammaispalvelu neuvoo vammaisia ihmisiä ja heidän läheisiään palveluihin liittyvissä asioissa.

Kansaneläkelaitokselta eli Kelalta vammaiset ihmiset saavat taloudellista tukea.

2

SUUNNITELMA PALVELUISTA JA KUNTOUTUKSESTA

Viranomaisten kanssa tehdään erilaisia kirjallisia suunnitelmia.

Sellaisia ovat esimerkiksi:

- vammaisen henkilön palvelusuunnitelma
- kuntoutussuunnitelma ja
- maahanmuuttajan kotoutumissuunnitelma.

Vammaisen ihminen tekee yhdessä kotikuntansa sosiaalitoimen kanssa **palvelusuunnitelman**. Siihen kirjataan, millaisia palveluita vammaisen henkilö tarvitsee.

Palvelusuunnitelman laatimisessa voivat olla mukana myös vammaisen ihmisen läheiset.

Tarpeen vaatiessa suunnitelman laatimiseen osallistuvat myös muut kunnan viranomaiset.

Palvelusuunnitelmassa nimetään vastuhenkilö, joka huolehtii siitä, että suunnitelmaa noudatetaan.

Lisätietoa palvelusuunnitelmasta:

Vammaispalvelujen käsikirja,
www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujenkasikirja/palvelujen-jarjestamisprosessi/palvelusuunnitelma

Kuntoutukseen pääsemiseksi tarvitaan **kuntoutussuunnitelma**.

Siinä päätetään, millaista kuntoutusta vammaisen henkilö tarvitsee.

Kuntoutussuunnitelman laativat yhdessä vammaisen ihminen sekä häntä hoitava taho.

Maahanmuuttajalla on lain mukaan oikeus **kotoutumissuunnitelmaan**, jos:

- hän on työtön ja hakee töitä tai
- hän saa toimeentulotukea tai
- alkukartoituksessa ilmenee tarve suunnitelmalle.

Alkukartoitus tehdään maahanmuuton alkuvaiheessa työttömille työnhakijoille, toimeentulotuen saajille ja sitä pyytävälle maahanmuuttajille.

Kaikille maahanmuuttajille ei tehdä alkukartoitusta tai kotoutumissuunnitelmaa.

Kotoutumissuunnitelma tehdään kolmeksi vuodeksi sen jälkeen, kun henkilö on tullut Suomeen. Kotoutumissuunnitelmaan voi saada jatkoa enintään kaksi vuotta, jos siihen on erityinen syy.

Kotoutumissuunnitelman tarkoitus on auttaa ihmistä sopeutumaan Suomeen. Suunnitelmaan voi kuulua esimerkiksi suomen kielen kursseja, kuntoutusta ja ammatinvalinnanohjausta.

Asiakas tekee kotoutumissuunnitelman TE-toimistossa tai sosiaalitoimistossa yhdessä työntekijän kanssa.

3

VIRANOMAISET JA MUUT TOIMIJA

3.1 Kansaneläkelaitos eli Kela

Kansaneläkelaitos eli Kela maksaa Suomessa asuville ihmisille rahallista tukea eri elämäntilanteissa. Tavallisesti Kela huolehtii perusturvasta silloin, kun muut tulot jäävät pieniksi. Kaikki Kelan etuudet eivät kuitenkaan riipu tuloista. Esimerkiksi lapsilisä on tällainen etuus.

Kelan tukia saa yleensä henkilö, joka kuuluu Suomen sosiaaliturvan piiriin. Siihen kuuluvat yleensä kaikki, jotka asuvat Suomessa vakinaisesti.

Kela vastaa esimerkiksi vammaisten ihmisten kuntoutuksesta, erilaisten tukien maksamisesta sekä työttömän perusturvasta.

Joihinkin Kelan tukiin liittyy vaatimus asumisajasta. Henkilön pitää siis asua tietty aika Suomessa, ennen kuin hän voi saada tukea.

Kelan sairausvakuutuksen piiriin kuuluvat yleensä kaikki Suomessa vakinaisesti asuvat henkilöt.

Henkilöt, jotka ovat Suomessa sairausvakuutettuja, saavat Kela-kortin. Kortilla saa apteekeissa ja useilla yksityisillä lääkäriasemilla Kela-korvauksen. Maksettavaksi jää tällöin vain omavastuuosuus. Kela-kortti on maksuton.

Eläkkeensaajat saavat Kelasta kansaneläkkeensaajan kortin. Kortilla voi saada eläkeläisalennusta

esimerkiksi joukkoliikenteen lipuista. Kun hakijalle on myönnetty täysi kansaneläke, kortti lähetetään hänelle automaattisesti. Kansaneläkkeensaajan kortti on maksuton.

Kelan etuuksia haetaan Kelasta paperilomakkeella tai sähköisesti. Asiointipalvelun Internet-osoite on www.kela.fi/asiointi. Kaikkia Kelan etuuksia ei voi hakea sähköisesti.

Kela järjestää myös **kuntoutusta**. Työikäisten kuntoutuksen tarkoituksena on parantaa ja tukea ihmisten työkykyä. Työikäisten kuntoutus auttaa ihmisiä pääsemään työelämään tai palaamaan sinne. Vaativan lääkinällisen kuntoutuksen tavoitteena on tukea vaikeavammaista ihmistä niin, että hän voisi elää mahdollisimman itsenäisesti ja täysipainoisesti.

Kela tarjoaa myös sairausryhmäkohtaisia kuntoutuskursseja. Niiden tavoitteena on tukea sairastuneita tai vammautuneita ja heidän perheitään. Kuntoutukseen voi päästä, vaikka ei olisi asunut Suomessa pitkään. Kuntoutujan täytyy kuitenkin olla Suomen sosiaaliturvan piirissä.

Lisätietoa Kelan palveluista ja etuuksista: www.kela.fi

3.2 Sosiaalipalvelut

Kotikunta on kunta, jossa henkilö asuu vakituisesti. Maistraatti rekisteröi kotikunnan. Kunta järjestää asukkailleen sosiaalipalveluita. Niitä ovat esimerkiksi vammaisten ja vanhusten palvelut, lasten päivähoito sekä taloudellinen tuki.

Kunnan sosiaalityöntekijät auttavat asiakkaita, joilla on vaikea elämäntilanne. Sosiaalityöntekijät myös neuvovat asiakkaita eri asioissa.

3.3 Mielen terveystalvet

Mielen terveystalvetta voi saada apua elämän kriisitilanteissa.

Elämä voi tuntua raskaalta vaikeiden kokemusten vuoksi, esimerkiksi perheen tai läheisen menettämisen, kidutuksen tai muiden syiden vuoksi.

Kunta järjestää mielen terveystalvetta asukkailleen. Apua voi hakea esimerkiksi terveystalvetusta, psykiatrisilta poliklinikoilta sekä neuvoloista. Myös koulut, oppilaitokset ja työterveystalvetto järjestävät mielen terveystalvetta. Katso myös luku 11.4.

3.4 Vammais-asiamies

Joissakin kaupungeissa toimii vammais-asiamies. Hänen tehtävänä on puolustaa vammaisten ihmisten perusoikeuksia ja neuvoo vammaisasiossa.

Vammais-asiamies on esimerkiksi Helsingissä, Espoossa ja Tampereella.

3.5 Potilas-asiamies

Jokaisessa terveydenhuollon yksikössä työskentelee potilas-asiamies. Hänen tehtävänä on neuvoo asiakkaita potilaan oikeuksiin liittyvissä asioissa. Jos potilas on tyytymätön hoitoon, potilas-asiamies auttaa potilasta tekemään muistutuksen tai kantelun.

3.6 Sosiaal-asiamies

Jokaisessa kunnassa työskentelee sosiaal-asiamies. Kahdessa kunnassa voi

myös olla yksi yhteinen sosiaal-asiamies. Sosiaal-asiamies neuvoo ja kertoo sosiaalihuollon asiakkaan oikeuksista. Jos sosiaalihuollon asiakas ei ole tyytyväinen palveluun, hän voi pyytää apua sosiaal-asiamieheltä. Silloin sosiaal-asiamies voi toimia sovittelijana osapuolten välillä.

Sosiaal-asiamies ei tee päätöksiä eikä myönnä etuuksia.

3.7 Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on viranomais, joka edistää esimerkiksi etnisten vähemmistöjen ja ulkomaalaisten yhdenvertaisuutta Suomessa.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on myös kansallinen ihmiskaupparaportoiija. Hän seuraa työssään ilmiöitä, jotka liittyvät ihmiskauppaan.

Hänen puoleensa voi kääntyä, jos on kokenut syrjintää esimerkiksi iän, etnisen alkuperän, kansalaisuuden, uskonnon, terveydentilan, vammaisuuden tai seksuaalisen suuntautuneisuuden perusteella, tai jos on huomannut, että sitä tapahtuu muille.

Syrjintätapauksia tutkii yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta. Jos jotakuta syrjitään, asiasta voi kertoa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaan. Sen voi tehdä yhdenvertaisuusvaltuutettu tai henkilö itse. Asiasta voi kertoa myös jokin yhteisö, jos henkilö antaa sille luvan.

Lisätietoja yhdenvertaisuusvaltuutetusta:

www.syrjinta.fi

www.yhdenvertaisuus.fi

3.8 Lapsiasiavaltuutettu

Lapsiasiavaltuutettu valvoo lapsen etua ja oikeuksia. Lapsiasiavaltuutettu tekee yhteistyötä muiden sellaisten työntekijöiden kanssa, jotka toimivat samalla alalla. Valtuutettu ei ratkaise yksittäisten lasten tai perheiden asioita. Hän ei voi muuttaa viranomaisten päätöksiä.

Lisätietoa lapsiasiavaltuutetusta:
www.lapsiasia.fi

3.9 Järjestöt

Vammaisjärjestöistä ja monikulttuurisuusjärjestöistä voi saada neuvoja, apua ja tukea.

Vammaisjärjestöt edistävät vammaisten ihmisten yhdenvertaisuutta.

Järjestöt tarjoavat:

- **vammaisuuteen liittyvää neuvontaa ja ohjausta**
- **harrastus- ja vapaa-ajan toimintaa**
- **vertaistukea.**

Monikulttuurisuusjärjestöt järjestävät muun muassa liikunta- ja kulttuuritoimintaa sekä edistävät monikulttuurisuutta ja Suomeen kotoutumista.

Tämän oppaan lopussa on lista eri järjestöistä. Listassa ei kuitenkaan ole Suomen kaikkia järjestöjä.

3.10 Vakuutusyhtiöt

Monet suomalaiset ottavat vakuutuksia yllättävien onnettomuuksien varalta. Vakuutuksia ostetaan vakuutusyhtiöistä.

Vakuutusyhtiöt myyvät esimerkiksi koti- ja matkavakuutuksia. Vakuutuksen voi ottaa myös tapaturman tai kuolemantapauksen

varalta. Vakuutusyhtiöt määrittelevät, kuka voi saada vakuutuksen, ja mitä se maksaa.

Vuokralaisen täytyy yleensä ottaa kotivakuutus, jos vuokranantaja on yksityinen henkilö.

Jos vuokralainen saa toimeentulotukea, kotivakuutus voidaan yleensä sisällyttää toimeentulotuen laskelmaan.

Lisätietoa vakuutusasioista:
www.vakuutusneuvonta.fi tai
puhelinnumerosta 09 6850 120

4

PALVELUIDEN HAKEMINEN

4.1 Palveluiden hakeminen ja päätökset

Jotta palveluja voi saada, niitä täytyy hakea. Kun haetaan kunnalta tai Kelalta jotain palvelua, se tehdään kirjallisesti. Useimmiten palvelua haetaan lomakkeella, johon liitetään esimerkiksi lääkärinlausunto.

Viranomaisilla on velvollisuus neuvoa, miten palveluja haetaan. Viranomaiset vastaavat hakemukseen kirjallisesti. Vastauksesta käy ilmi viranomaisten päätös asiasta sekä perustelut sille.

4.2 Muutoksen hakeminen

Jos asiakas on tyytymätön viranomaisen päätökseen, voi siihen yleensä hakea muutosta. **Päätöksen mukana on tieto siitä, miten päätökseen voi hakea muutosta.**

Lisäksi päätöksessä neuvotaan, miten, keneltä ja kuinka nopeasti muutosta pitää hakea. Yleensä muutosta kannattaa hakea heti, kun on saanut päätöksen. Muutoksenhaku-aika on rajallinen, usein 14 tai 30 päivää siitä, kun asiakas on saanut tiedon päätöksestä.

Jos asiakas tarvitsee apua muutoksen hakemisessa, voi kysyä neuvoa kunnan sosiaaliasiamieheltä. Sosiaaliasiamiehen tehtävänä on tiedottaa asiakkaan oikeuksista ja neuvoa asiakkaita kiistakysymyksissä. Terveystieteiden hoitopäätöksiin

ei voi hakea muutosta. Jos asiakas on tyytymätön terveydenhuollon palveluihin, hän voi kuitenkin tehdä muistutuksen tai kantelun. Neuvoa voi kysyä potilasasiamieheltä.

4.3 Viranomaisen vaitiolovelvollisuus

Viranomaisilla on vaitiolovelvollisuus. Se tarkoittaa, että viranomainen ei saa kertoa kenellekään ulkopuoliselle asiakasta koskevia asioita. Viranomainen voi kuitenkin käsitellä asiaa muiden viranomaisten kanssa, jos yhteistyö heidän kanssaan on lain mukaan sallittua.

Vaitiolovelvollisuus koskee myös perhettä. Viranomainen ei saa kertoa asiakkaan asioita edes perheenjäsenille, jos asiakas ei itse anna siihen lupaa.

5

TALOUELLISET TUET

Vammainen ihminen voi hakea erilaisia tukia, jotka auttavat vamman tai sairauden aiheuttamien kustannusten maksamisessa. Esimerkiksi seuraavia tukia haetaan Kelasta:

- vammaisetuudet
- kuntoutusraha
- sairauspäiväraha
- asumistuki
- työmarkkinatuki

Kunnan sosiaalipalveluista haetaan seuraavia tukia:

- toimeentulotuki
- vaatetus- ja ravitsemustuki
- sosiaalinen luotto.

5.1 Vammaisetuudet

16 vuotta täyttäneen vammaistuki

16 vuotta täyttäneen vammaistuki on tarkoitettu lähinnä työikäisille vammaisille henkilöille, jotka eivät saa eläkettä. Vammaistukea maksetaan yleensä vain sellaiselle henkilölle, joka on asunut Suomessa vähintään 3 vuotta.

Vammaistuki jaetaan tuen suuruuden perusteella kolmeen luokkaan:

- perusvammaistuki (92,94 euroa vuonna 2016)
- korotettu vammaistuki (216,87 euroa vuonna 2016)
- ylin vammaistuki (420,51 euroa vuonna 2016).

Vammaistukea voi saada pysyvästi tai määräaikaaisesti. Tuen saamiseen vaikuttaa se, millainen on sairauden tai vamman aiheuttama haitta, ja millaista apua, ohjausta tai valvontaa

hakija tarvitsee. Myös mahdolliset erityiskustannukset vaikuttavat tuen määrään. Perusvammaistukea voi saada, vaikka vammasta ei aiheutuisi kustannuksia.

Vammaistukea haetaan Kelalta. Liitteeksi tarvitaan lääkärinlausunto C. Hakemus ja sen liitteet kannattaa toimittaa Kelaan jo ennen kuin lapsi täyttää 16 vuotta. Vammaistuesta ei makseta veroa.

Lisätietoa vammaistuesta:
www.kela.fi/vammaistuet

Eläkettä saavan hoitotuki

Hoitotuella autetaan vammaista tai sairasta henkilöä selviytymään kotonaan paremmin.

16 vuotta täyttäneen vammaistukea ei voi saada, jos saa eläkettä.

Sen sijaan eläkkeensaaja voi saada hoitotukea hoidon tai eri palvelujen kustannuksiin.

Hoitotuen suuruuteen vaikuttaa, millaista apua, ohjausta tai valvontaa hakija tarvitsee.

Hoitotuki jaetaan tuen suuruuden perusteella kolmeen luokkaan:

- perushoitotuki (62,25 euroa vuonna 2016)
- korotettu hoitotuki (154,96 euroa vuonna 2016)
- ylin hoitotuki (327,67 euroa vuonna 2016)

Perushoitotukea ja ylintä hoitotukea ei voi saada pelkästään vammasta tai sairaudesta aiheutuvien kustannusten perusteella. Hoitotukea haetaan Kelalta, ja se on verotonta.

Lisätietoa eläkettä saavan hoitotuesta:
www.kela.fi/elaketta-saavan-hoitotuki

Alle 16-vuotiaan vammaistuki

Pitkäaikaisesti sairaan tai vammaisen lapsen vanhemmat voivat hakea Kelalta alle 16-vuotiaan vammaistukea. Tuki on tarkoitettu lapsen hoidon ja kuntoutuksen aiheuttamien kustannusten maksamiseen. Alle 16-vuotiaan vammaistukea voi saada, vaikka hakija ei olisi asunut Suomessa pitkään.

Alle 16-vuotiaan vammaistuki on verotonta. Sen määrä vaihtelee vamman vakavuuden mukaan. Tukea haetaan Kelalta. Liitteeksi tarvitaan lääkärinlausunto C tai muu vastaava lääkärinlausunto.

5.2 Kuntoutusraha

Kuntoutusrahan tarkoitus on auttaa vammaista henkilöä selviämään arkielämässään ja parantaa hänen toimintakykyään. Jos henkilö tarvitsee kuntoutusta vamman tai sairauden vuoksi, hän voi hakea kuntoutusrahaa. Kuntoutusrahaa voivat saada Suomessa asuvat 16–67-vuotiaat henkilöt, jos kuntoutuksesta aiheutuu työtulojen menetyksiä.

Kuntoutusrahaa haetaan Kelalta. Siitä maksetaan veroa. Liitteeksi tarvitaan kuntoutuksen järjestäjän kuntoutuspäätös.

Lisäksi Kela voi maksaa nuoren kuntoutusrahaa. Kuntoutusrahaa voi saada ilman kuntoutuspäätöstä. Nuoren kuntoutusrahaa voi saada 16–19-vuotias nuori, joka tarvitsee tehostettua kuntoutusta.

Lisätietoa kuntoutusrahasta:
www.kela.fi/kuntoutusraha

5.3 Sairauspäiväraha

Jos henkilö on sairaana ja hän menettää sen takia tuloja, hän voi hakea sairauspäivärahaa.

Sairauspäivärahaa maksetaan 300 arkipäivältä.

10 ensimmäistä sairauspäivää ovat omavastuu-aikaa. Siltä ajalta ei makseta sairauspäivärahaa.

Jos lääkäri arvioi, että sairaus jatkuu yli 10 arkipäivää, eikä henkilö voi mennä sen takia töihin, henkilö voi alkaa saada sairauspäivärahaa.

Sairauspäivärahaa voi saada 16–67-vuotias henkilö, jos hän on ollut ennen sairastumistaan ansiotyössä.

Eläkkeensaajat eivät tavallisesti voi saada sairauspäivärahaa.

Sairauspäivärahaa haetaan Kelasta. Hakemukseen täytyy liittää lääkärintodistus.

Tavallisesti riittää A-lääkärintodistus. Jos työkyvyttömyys kestää yli 60 arkipäivää, tarvitaan B-lääkärinlausunto.

Lisätietoa sairausajan tuista:
www.kela.fi/sairastaminen

5.4 Erityiset ravinto- ja vaatekustannukset

Vammaisen henkilö voi hakea korvausta, jos hän joutuu vammansa tai sairautensa vuoksi noudattamaan erityistä ruokavaliota.

Myös vaatekustannuksista voi hakea korvausta, jos tavalliset vaatteet tai kengät eivät vamman tai sairauden vuoksi sovi.

Korvauksia haetaan kunnan sosiaalitoimistosta.

Kunnat maksavat korvauksia, jos niillä on siihen varattua rahaa.

5.5 Asumistuki

Yleinen asumistuki.

Pienituloinen henkilö joka asuu vakituisesti Suomessa voi hakea asumistukea.

Yleistä asumistukea voi saada vuokra-asuntoon tai omistusasuntoon.

Asumistuki voi olla korkeintaan 80 % asumiskuluista. Asumistuki myönnetään tavallisesti yhdeksi vuodeksi eteenpäin. Asumistuesta ei makseta veroa.

Asumistuen määrään vaikuttavat esimerkiksi:

- kuinka monta aikuista ja lasta asunnossa asuu
- missä kunnassa asunto on, ja
- miten suuret tulot asukkailla on.

Yleisessä asumistuessa on 300 euron suuruinen ansiotulovähennys. Se tarkoittaa, että kun asumistuen määrää lasketaan, ruokakunnan jokaisen jäsenen palkkatulo huomioidaan 300 euroa pienempänä kuin se on.

Asumistukea haetaan Kelasta.

Eläkkeensaajien asumistuki.

Eläkkeensaajan asumistukea voi saada henkilö, joka asuu vakituisesti Suomessa ja saa eläkettä ja on 16–64-vuotias tai on yli 65-vuotias.

Eläkkeensaajan asumistukea haetaan Kelasta, eikä siitä makseta veroa.

Lisätietoa yleisestä asumistuesta ja eläkkeensaajien asumistuesta:
www.kela.fi/asumistuki

5.6 Toimeentulotuki

Jos henkilön rahat eivät riitä välttämättömiin menoihin, hän voi saada toimeentulotukea.

Toimeentulotukea voi saada vain silloin, jos muut tulot tai tuet ovat hyvin pienet, ja jos menot ovat isommat kuin tulot.

Toimeentulotukea haetaan kotikunnan sosiaalitoimistosta. Sitä voi hakea sähköisesti tai paperilomakkeella. Hakemukseen täytyy liittää tiedot tuloista ja menoista. Sellaisia ovat esimerkiksi tiliotteet, laskut ja kuitit vuokranmaksusta.

Lista pakollisista liitteistä on hakemuslomakkeen mukana.

Lisätietoa toimeentulotuesta:
<http://stm.fi/toimeentulotuki>

5.7 Työmarkkinatuki

Työtön työnhakija voi saada Kelasta työmarkkinatukea tai työttömyyspäivärahaa. Työttömyyspäiväraha voi olla joko ansiopäivärahaa tai peruspäivärahaa. Tukea voi saada vain, jos ilmoittautuu työnhakijaksi TE-toimistoon eli työ- ja elinkeinopalveluihin. Työnhakijaksi voi ilmoittautua TE-toimistossa, Internetissä tai puhelimesta.

Maahanmuuttajilla oli aikaisemmin oikeus kotoutumistukeen. Nyt tuki on nimeltään työmarkkinatuki. Se on samansuuruinen kuin kotoutumistuki. Vuonna 2015 se oli 32,80 euroa päivässä.

Työmarkkinatukea haetaan Kelasta. Sitä voidaan hakea joko Kelan

sähköisessä asiakaspalvelussa Internetissä tai paperilomakkeella.

Työmarkkinatuen lisäksi voi saada toimeentulotukea, jos asiakas on tuen tarpeessa.
Lue lisää toimeentulotuesta luvusta 5.6.

Lisätietoa työmarkkinatuesta:
www.kela.fi/tyomarkkinatuki

5.8 Sosiaaliset luotot

Kunnat voivat järjestää asukkailleen sosiaalisia luottoja. Ne ovat lainoja, joita myönnetään vähävaraisille asukkaille, joiden olisi muuten vaikea saada lainaa. Lainan saaja maksaa lainan kunnalle takaisin. Sosiaalista lainaa haetaan kunnan sosiaalitoimistosta. Kaikki kunnat eivät myönnä sosiaalista luottoa. Jos kunta myöntää sosiaalista luottoa, se voi periä kohtuullista korkoa.

Lisätietoa sosiaalisista luotoista saa oman kotikunnan sosiaalitoimistosta.

5.9 Invalidivähennys verotuksessa

Vammaisuuden perusteella voi saada verotuksessa invalidivähennyksen. Vähennyksen suuruus riippuu vamman tai sairauden haitta-asteesta. Jos haitta-aste on pieni, vähennyskin on pienempi. Jos hakee invalidivähennystä, veroilmoitukseen täytyy liittää lääkärintodistus, josta ilmenee pysyvä haitta-aste. Jatkossa verottaja tekee vähennyksen automaattisesti. Jos haitta-aste muuttuu, täytyy siitä ilmoittaa verottajalle.

Lisätietoa invalidivähennyksestä:
Verotoimisto, www.vero.fi

6

ELÄKKEET

Eläkettä saavat ihmiset, jotka eivät vanhuuden tai työkyvyttömyyden vuoksi voi käydä työssä.

Eläkkeitä on useita. Suomessa asuvat iäkkäät ihmiset voivat saada **vanhuuseläkettä**. Siihen voi kuulua **ansioeläke**, jos on ollut riittävän kauan mukana työelämässä. Ansioeläke kertyy ansiotyön tulojen mukaan. Jos ansiotuloja ei ole ollut, voi iäkäs ihminen saada **kansaneläkettä**.

Eläkkeiden saamisessa on rajoituksia. Joidenkin eläkkeiden saamiseen vaikuttaa se, kuinka kauan eläkettä hakeva ihminen on asunut Suomessa.

6.1 Kuntoutustuki

Kuntoutustuki on määräaikainen työkyvyttömyyseläke. Kuntoutustukea voi hakea määräajaksi, jos työkyky on tilapäisesti heikentynyt. Tukea myönnetään hoidon ja kuntoutuksen ajaksi, kunnes tuen saaja voi palata työhön. Tukea haetaan Kelalta tai Työeläkelaitokselta.

6.2 Työkyvyttömyyseläke

Jos henkilö ei voi vamman tai sairauden vuoksi koskaan tehdä työtä, voidaan henkilölle myöntää työkyvyttömyyseläke. Alle 20-vuotias ei kuitenkaan voi saada työkyvyttömyyseläkettä ennen kuin on selvitetty, voiko henkilö kuntoutua ja tehdä työtä. Jos henkilö on pysyvästi sokea tai

liikuntakyvytön, hänellä on oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen, vaikka hän olisi töissä.

Yleensä työkyvyttömyyseläke korvaa sellaisen henkilön ansionmenetystä, joka ei voi käydä töissä eikä sen takia saada palkkaa.

Työkyvyttömyyseläkkeen tarkoituksena ei kuitenkaan ole korvata haittaa, jota vamma tai sairaus aiheuttaa.

Jos henkilö ei voi sairauden takia tehdä työtä, hänen täytyy ensin hakea sairauspäivärahaa.

Jos sairaus jatkuu pitkään, voidaan hakea työkyvyttömyyseläkettä.

Työkyvyttömyyseläkettä voi saada, jos henkilö:

- on 16–64-vuotias
- asuu tai on asunut Suomessa vähintään 3 vuotta
- saa eläkettä ja muita korvauksia alle tulorajan
- on pysyvästi sokea tai liikuntakyvytön tai
- ei voi sairauden tai vamman takia tehdä sellaista työtä, joka takaa kohtuullisen toimeentulon.

Työkyvyttömyyseläkettä haetaan Kelalta tai eläkevakuutusyhtiöstä.

Hakemukseen täytyy liittää ajankohtainen lääkärinlausunto, tavallisesti B-lausunto.

Lisätietoa työkyvyttömyyseläkkeestä:
www.kela.fi/tyokyky-heikentynyt_tyokyvyttomyyselake

6.3 Vanhuuseläke

Yli 65-vuotiaat ihmiset voivat saada vanhuuseläkettä Kelasta.

Henkilön on pitänyt asua ainakin kolme vuotta Suomessa, jotta hän voi saada vanhuuseläkettä.

6.4 Takuueläke

Takuueläke on vähimmäiseläke, jota maksetaan pienituloisille eläkeläisille. Takuueläke takaa, että eläkeläinen saa ainakin tietyn määrän eläkettä.

Vuonna 2015 tuo määrä oli 746,57 euroa kuukaudessa.

Takuueläkettä voi saada, jos henkilön kaikki eläkkeet ovat ennen verotusta alle tietyn määrän.

Vuonna 2015 tuo määrä oli 739,81 euroa kuukaudessa.

Takuueläkettä voi saada, kun on asunut Suomessa vähintään 3 vuotta sen jälkeen, kun on täyttänyt 16 vuotta.

Lisäksi vaaditaan, että hakija saa kansaneläkelain mukaista työkyvyttömyyseläkettä tai jotain muuta eläkettä, joka oikeuttaa takuueläkkeeseen.

Maahanmuuttajalla on oikeus takuueläkkeeseen, vaikka hän ei saisi mitään takuueläkkeeseen oikeuttavaa eläkettä, jos hän on:

- 65-vuotias tai
- 16-vuotias ja työkyvytön.

Takuueläkettä haetaan Kelasta. Eläkkeen määrä riippuu hakijan muista eläkkeistä.

Lisätietoa takuueläkkeestä:
www.kela.fi/takuuelake

6.5 Eläkkeensaajan lapsikorotus

Eläkkeensaaja, jolla on alle 16-vuotiaita lapsia, voi saada lapsikorotuksen. Lapsikorotusta haetaan Kelalta, ja se on verotonta.

Lisätietoa lapsikorotuksesta:
www.kela.fi/lapsikorotus

7

ASUMINEN

Suomessa tavoitteena on, että vammaiset ihmiset voisivat elää mahdollisimman itsenäistä elämää. Vammaiset ihmiset voivat asua omissa asunnoissaan tai palvelutaloissa. Toisinaan asuntoa pitää muuttaa tai sinne pitää hankkia erilaisia välineitä, jotta itsenäinen elämä on mahdollista. Vammainen henkilö voi saada rahallista tukea asunnon muuttamiseen. Tukea voi myös saada sellaisten välineiden hankintaan, jotka helpottavat asumista.

7.1 Asumista helpottavat välineet

Vaikeavammaiset ihmiset voivat saada kunnalta tukea asumisen apuvälineisiin. Tällaisia ovat esimerkiksi kuulovammaisten hälytinjaestelmä ja liikuntavammaisten porrasturrit. Tuen tarkoitus on auttaa vammaista ihmistä asumaan mahdollisimman itsenäisesti omassa asunnossaan.

7.2 Asunnon muutostyöt

Usein asunnossa täytyy tehdä erilaisia muutostöitä ja remonttia, jotta se soveltuu vaikeasti vammaisen henkilön asunnoksi.

Muutostöiden aiheuttamia kustannuksia korvataan, jos muutokset on pakko tehdä, jotta vammainen tai sairas henkilö voi asua kotonaan.

Korvausta voi saada esimerkiksi ovien levennykseen, valaistuksen muuttamiseen tai pyörätuoliluiskien rakentamiseen.

Asumiseen liittyviä korvauksia ja tukia haetaan kunnan vammaispalvelusta.

7.3 Palveluasuminen

Jos vammainen ihminen tarvitsee runsaasti apua selvitäkseen jokapäiväisistä askareistaan, palveluasuminen voi olla hyvä ratkaisu. Vammainen ihminen voi esimerkiksi asua omassa asunnossaan, johon hän saa riittävät palvelut ja tukitoimet. Asunto voi olla myös palvelutalossa, jossa asuu muitakin asumisen tukea tarvitsevia. Asukas voi saada palvelutalosta apua esimerkiksi ruokailuun, peseytymiseen ja terveyden hoitamiseen.

Palvelutalossa asukkaalla on kaikki tavalliset asukkaan oikeudet ja velvollisuudet.

8

LIKKUMINEN

8.1 Kuljetuspalvelut

Jos liikkuminen julkisilla kulkuvälineillä on vamman vuoksi hyvin vaikeaa, henkilöllä on oikeus kuljetuspalveluihin. Hänellä on oikeus myös saattajaan, jos hän tarvitsee sitä.

Kuljetuspalvelua järjestävät kunnat. Kuljetuspalvelu perustuu vammaispalvelulakiin ja -asetukseen.

Vaikeasti vammainen ihminen voi käyttää kuljetuspalveluita työ- ja opiskelumatkoihin niin paljon kuin tarvitsee. Lisäksi hän saa vähintään 18 yhdensuuntaista vapaa-ajan matkaa kuukaudessa.

Vapaa-ajan matkat voivat liittyä esimerkiksi asioimiseen, virkistykseen tai yhteiskunnalliseen osallistumiseen.

Asiakas maksaa kuljetuspalveluista yleensä joukkoliikenteen kertamaksun verran. Kuljetuspalveluita haetaan kotikunnan vammaispalvelun sosiaalityöntekijältä.

Vammaispalvelulain mukaista kuljetuspalvelua ei kuitenkaan voi käyttää sellaisiin matkoihin, jotka liittyvät Kelan järjestämään kuntoutukseen tai terveydenhuoltoon.

Esimerkiksi matkat sairaalaan tai lääkärille maksaa Kela.

Lisätietoja Kelan maksamista taksimatkoista saa omalta lääkäriltä tai Kelasta.

Lisätietoa kuljetuspalveluista:

Vammaispalveluiden käsikirja,
www.thl.fi/vammaispalvelujen-kasikirja

8.2 Oma auto

Auton hankintaan, autokoulun ajo-opetukseen ja auton muutostöihin voi hakea rahallista tukea.

Nämä kunnan tarjoamat tuet ovat harkinnanvaraisia eli niihin vammaisella henkilöllä ei ole subjektiivista oikeutta.

Autokoulu. Vammaisen ihminen voi saada kunnalta rahallista tukea ajokortin suorittamiseen. Tukea haetaan kotikunnan sosiaalitoimistosta.

Auton hankinta. Vammaisen ihminen voi saada korvausta, jos auton hankkiminen on vamman tai sairauden vuoksi välttämätöntä. Korvaus on noin puolet auton hankintahinnasta. Korvausta voi hakea kotikunnan sosiaalitoimistosta.

Vammaisen pysäköintilupa.

Vaikeasti vammaisen voi saada pysäköintiluvan. Pysäköintiluvan voi saada myös henkilö, joka kuljettaa vaikeavammaista ihmistä. Pysäköintiluvan hinta oli 26 euroa vuonna 2015.

Pysäköintilupa oikeuttaa pysäköimään esimerkiksi invalidipaikoille ja maksulliselle julkiselle paikalle maksamatta maksua.

Joillekin yksityisille paikoille ei saa pysäköidä ilmaiseksi vammaisen pysäköintiluvalla.

Pysäköintilupaa haetaan Ajovarman palvelupisteestä tai Trafín sähköisestä asiakaspalvelusta. Pysäköintilupa lähetetään asiakkaalle kotiin.

Pysäköintiluvan hakemiseen tarvitaan lääkärin arvio.

Lääkärin arvio täytetään erilliselle lomakkeelle, niin sanotulle lääkärinlausuntolomakkeelle. Pysäköintilupa on voimassa enintään kymmenen vuotta. Jos vamma on tilapäinen, pysäköintilupa on voimassa niin kauan kuin vamma todennäköisesti kestää.

Lisätietoa vammaisen pysäköintiluvasta:

www.trafi.fi
www.ajovarma.fi/lupapalvelut

Autoveron palautus. Suomessa auton ostaja maksaa autoveroa. **Vammaisen henkilö voi kuitenkin saada autoveronpalautusta, jos vammaisuuden haitta-aste on riittävän suuri ja auto on välttämätön liikkumista varten.**

Näkö- tai liikuntavamman haitan täytyy olla vähintään 80 prosenttia, ja auton täytyy tulla vammaisen omaan käyttöön.

Myös muulla tavalla vammaisen tai sairaan henkilö voi saada autoveron palautusta. Siinä tapauksessa auton täytyy olla välttämätön henkilön työssäkäynnin tai opiskelun takia. Palautusta haetaan Hangon tullista.

Lisätietoa autoveron palautuksesta:

Tulli, www.tulli.fi/fi/yksityisille/autoverotus/veronpalautus_invalideille

Vapautus ajoneuvoverosta.

Ajoneuvoverosta voi saada vapautuksen henkilö:

- jolla on vammaisen pysäköintilupa tai
- joka kuljettaa vammaista, jolla on vammaisen pysäköintilupa tai
- henkilö, jolle on myönnetty ajoneuvoveron palautus.

Vapautusta ajoneuvoverosta voi hakea

samalla, kun hakee vammaisen pysäköintilupaa Ajovarma-palvelusta. Vammaisen pysäköintiluvasta on lisää tietoa aiemmin tässä luvussa. Ajovarma-palvelusta ei kuitenkaan voi hakea pelkkää vapautusta ajoneuvoverosta. Vuoden 2016 aikana tulee mahdolliseksi hakea vapautusta ajoneuvoverosta myös Trafín sähköisessä asiakaspalvelussa.

Jos henkilöllä on jo vammaisen pysäköintilupa, hänen pitää hakea vapautusta Trafilta. Trafilta vapautusta voi hakea postitse tai sähköisesti www.suomi.fi-palvelusta.

Lisätietoa ajoneuvoverosta:

Trafi, www.trafi.fi/tieliikenne/verotus/ajoneuvovero

Auton muutostyöt. Vamman tai sairauden vuoksi autoon täytyy toisinaan tehdä muutoksia. Tällainen muutos on esimerkiksi pyörätuolin nostolaite. Muutostöiden kuluihin voi hakea korvausta kunnan sosiaalitoimistosta.

Joskus myös vakuutusyhtiöt korvaavat autojen muutostöitä.

8.3 Alennuksia eri liikennevälineissä

Julkinen liikenne myöntää alennuksia eri ihmisryhmille. Esimerkiksi opiskelijat ja eläkeläiset voivat saada alennuksia junissa, busseissa ja lentoliikenteessä. Oman kunnan liikennelaitoksilta saa lisätietoa alennuksista.

Lentokoneet. Jotkut lentoyhtiöt tarjoavat erilaisia etuja vammaiselle henkilölle.

Myös saattaja voi saada etuja. Etuna voi olla esimerkiksi mahdollisuus siirtää matkustusaikaa tavallista joustavammin. Finnairin kotimaanlentoilla vammaisen

henkilö ja hänen saattajansa voivat yleensä ostaa seniorihintaisen lipun. Siinä on joustavimmat ehdot kuin tavallisessa lipussa. Edut koskevat kotimaan lentoja. Lisää tietoja voi kysyä lentoyhtiöstä.

Junat. VR antaa eläkeläisille ja opiskelijoille alennusta junalipuista. **Näkövammaisen tai liikuntavammaisen henkilön saattaja saa junalipun ilmaiseksi.**

Jos näkövammaisella henkilöllä ei ole saattajaa, opaskoira voi matkustaa junassa ilmaiseksi.

Lisätietoa VR:n alennuksista: www.vr.fi

Linja-autot. Matkahuolto myöntää eläkeläisille ja opiskelijoille alennusta bussilipusta. Vammaisen henkilön saattaja maksaa normaalin hinnan.

Lisätietoa Matkahuollon alennuksista: www.matkahuolto.fi

Kunnan liikennelaitokset ja liikennöitsijät.

Kunnan liikennelaitokset ja liikennöitsijät antavat usein alennusta vammaisille henkilöille. Alennukset vaihtelevat. Asiasta voi kysyä lisää oman kunnan liikennelaitokselta tai liikennöitsijöiltä.

8.4 Liikkumistaidon ohjaus

Näkövammaiset voivat saada liikkumistaidon ohjausta. Sen tarkoitus on, että näkövammaisen ihminen oppii liikkumaan turvallisesti ja itsenäisesti hänelle tärkeissä ympäristöissä.

Liikkumistaidon ohjausta antavat:

- keskussairaalat
- Näkövammaisten liitto ry
- Finlands Svenska Synskadade rf
- näkövammaisten oppilaitokset

Lisätietoa liikkumistaidonohjauksesta:

Näkövammaisten liitto, www.nkl.fi.

Voit myös kysyä lisätietoa keskussairaalan näkövammaisten kuntoutusohjaajalta tai kotikunnan sosiaalitoimiston vammaispalvelutyöntekijältä.

8.5 Liikkumisen apuvälineet

Kunnasta voi saada lainaan tai omaksi erilaisia liikkumisen apuvälineitä, jos ne ovat tarpeen vamman tai sairauden vuoksi.

Liikkumisen apuvälineitä ovat esimerkiksi pyörätuoli, kävelykeppi ja rollaattori. (Katso myös luku 12.3.)

9

AVUSTAJAT

9.1 Henkilökohtainen apu

Vaikeavammaisilla henkilöillä on oikeus henkilökohtaiseen apuun kotona ja kodin ulkopuolella.

Henkilökohtaisen avun saaminen ei riipu hakijan diagnoosista vaan avun tarpeesta.

Henkilökohtainen apu on subjektiivinen oikeus.

Subjektiivinen oikeus tarkoittaa sitä, että kunnalla on velvollisuus järjestää hakijalle henkilökohtaista apua, jos hakija täyttää avun saamisen ehdot. Kunta ei voi kieltäytyä järjestämästä palvelua esimerkiksi sen takia, ettei kunnalla ole tarpeeksi rahaa.

Henkilökohtaista apua voi saada esimerkiksi seuraaviin asioihin:

- ruoanvalmistus
- siivous
- pyykinpesu
- kodin ulkopuolella asiointi
- opiskelu tai työ
- harrastukset
- muu yhteiskunnallinen osallistuminen.

Avustajan tehtävänä ei ole tehdä asioita vammaisen ihmisen puolesta, vaan avustaa häntä niissä asioissa, joissa vamma tai sairaus on haittana.

Henkilökohtaista apua haetaan oman kunnan sosiaalitoimiston vammaispalveluista. Henkilökohtainen apu on maksutonta palvelua.

Lisätietoa henkilökohtaisesta avusta:
www.assistentti.info

9.2 Avustajakoira

Liikuntavammaisen ihminen voi saada koulutetun avustajakoiran, joka auttaa häntä päivittäisissä toimissa.

Koira voi esimerkiksi painaa valokatkaisijaa, vetää pyörätuolia lumessa sekä hakea ja kuljettaa tavaroita.

Lisätietoa avustajakoirasta:
www.invalidiliitto.fi
www.avustajakoira.fi

10

TULKKAUS

10.1 Maahanmuuttajat

Tulkkauspalvelun tarkoitus on, että kaikki, jotka asuvat Suomessa pysyvästi, voivat käyttää julkisia palveluita ja asioida viranomaisten kanssa.

Jos henkilön äidinkieli ei ole suomi tai ruotsi, hänellä on oikeus käyttää tulkkia, kun hän asioi viranomaisten kanssa.

Viranomainen huolehtii tarvittaessa tulkin järjestämisestä, jos viranomainen on itse tehnyt aloitteen asiassa.

Jos asiaa käsitellään asiakkaan aloitteesta, täytyy hänen maksaa tulkki itse.

Vastuu tulkin järjestämisestä voi olla viranomaisilla myös silloin, kun kysymys on henkilön perustoimeentulosta.

Tulkilla on vaitiolovelvollisuus. Se tarkoittaa, että tulkki ei saa puhua asiakkaan asioista kenellekään.

Jos asiakas ei luota tulkkiin, hänen täytyy sanoa se viranomaiselle heti.

10.2 Kuulovammaiset, kuulonäkövammaiset sekä puhevammaiset

Kuulovammaisilla, kuulonäkövammaisilla ja puhevammaisilla on oikeus tulkkauspalveluun.

Tulkin apua voi saada opiskeluun, työssä käymiseen, asioimiseen ja vapaa-ajan toimintaan.

Vuonna 2015 kuulonäkövammaisella henkilöllä oli oikeus käyttää tulkkauspalvelua ainakin 360 tuntia vuodessa.

Tulkkauspalvelua haetaan Kelan Vammaisten tulkkauspalvelukeskuksesta.

Lisätietoa vammaisten tulkkauspalvelusta:
www.kela.fi/vammaisten-tulkkauspalvelut

11

TERVEYDENHOITO

11.1 Perustietoa terveydenhoidosta

Suomessa terveydenhuolto voi olla joko julkista tai yksityistä. Julkinen terveydenhuolto on halvempaa, koska se maksetaan yhteisistä rahoista.

Jos henkilöllä on kotikunta Suomessa, hänellä on oikeus julkiseen terveydenhuoltoon. Julkisessa terveydenhuollossa maksetaan vain asiakasmaksu. Kiireelliseen sairaanhoitoon on oikeus kaikilla, mutta asiakkaalta voidaan periä hoidosta maksu.

Suomessa voi käydä myös yksityisessä terveydenhuollossa. Sen maksusta voi saada korvausta, jos henkilöllä on sairausvakuutus Suomessa.

Jos henkilöllä ei ole sairausvakuutusta, oikeus korvaukseen riippuu siitä, mistä maasta hän on tullut Suomeen, ja missä tilanteessa sairaanhoitoa on annettu.

Terveyskeskukset vastaavat Suomessa perusterveydenhuollosta. Terveyskeskukseen varataan aika puhelimitse. Puhelimeen vastaa hoitaja, joka arvioi tilanteen ja varaa ajan lääkärille, jos se on tarpeen. Joillain paikkakunnilla on takaisinsoittopalvelu. Se tarkoittaa, että soittajan puhelinnumero tallennetaan automaattisesti, ja hoitaja soittaa myöhemmin takaisin.

Lääkärille saa mukaan tulkin, jota ei tarvitse itse maksaa.

Tulkin tarpeesta pitää ilmoittaa silloin, kun varataan lääkäriaikaa.

Jos henkilöllä on Kela-kortti, se pitää ottaa mukaan lääkärille.

Jos se on tarpeen, terveyskeskuslääkäri tekee lähetteen erikoislääkärille. Erikoislääkäri ymmärtää nimenomaan tiettyä vammaa tai sairautta.

Lisätietoa terveydenhuollosta saa lähimmästä terveyskeskuksesta tai Kelasta: www.kela.fi

11.2 Lääkkeet

Kelalta voi saada korvausta lääkekustannuksiin jos kuuluu Suomen sairausvakuutuksen piiriin. Korvausta voi saada lääkkeistä, voiteista ja kliinisistä ravintovalmisteista, jotka lääkäri on määrännyt sairauden hoitoon. Korvauksen saa yleensä jo apteekissa, kun esittää Kela-kortin. Korvauksen suuruus vaihtelee.

Asiakas maksaa aina itse osan lääkekuluista. Vuoden 2016 alusta korvausta voi saada, jos lääkekustannukset ylittävät niin sanotun alkuomavastuun. Alkuomavastuu on 45 euroa kalenterivuodessa. Alkuomavastuu ei koske lapsia eikä nuoria, vaan sitä aletaan soveltaa vasta, kun henkilö täyttää 19 vuotta.

Lääkkeillä on maksukatto. Maksukatto tarkoittaa samaa kuin enimmäismäärä. Jos asiakas ylittää maksukaton, hän maksaa koko loppuvuonna vain 1,50 euroa jokaisesta lääkkeestä. Esimerkiksi vuonna 2015 maksukatto oli 612,62 euroa. Se tarkoittaa, että kun henkilö oli vuoden 2015 aikana maksanut lääkkeitä 612,62 euroa, hän maksoi sen jälkeen

1,50 euroa jokaisesta lääkkeestä jokaisella ostokerralla.

Kela saa tiedot apteekeista ja seuraa maksukatton ylittymistä.

Lisätietoa lääkekorvauksesta:

www.kela.fi/laakkeet

11.3 Terveysthuollon maksukatto

Monet kunnan terveysthuollon palvelut ovat maksullisia. Maksu voidaan periä henkilön maksukykyyn mukaan. Osa palveluista on kokonaan maksuttomia.

Maksuille on määrätty maksukatto eli enimmäismäärä, jonka yksittäinen ihminen joutuu korkeintaan vuodessa maksamaan. Vuonna 2015 maksukatto oli 679 euroa.

Maksukattoon lasketaan mukaan:

- terveyskeskuksen avosairaanhoidon lääkäripalvelut
- fysioterapia
- sarjahoito
- sairaalan poliklinikka
- päiväkirurgia
- lyhytaikainen laitoshoido terveydenhuollossa ja sosiaalihuollossa
- yö- ja päivähoido
- kuntoutushoido

Alle 18-vuotiaiden lasten maksut otetaan huomioon huoltajan maksukatossa.

Maksukattoon ei lasketa mukaan:

- hammashoido
- sairaankuljetusta
- lääkärintodistuksia
- yksityislääkärin läheteellä tehtyjä laboratoriotutkimuksia ja kuvantamistutkimuksia kuten esimerkiksi röntgentutkimuksia.

Kun maksukatto on täytynyt, asiakas maksaa lyhytaikaisesta laitoshoidosta enintään 17,60 euroa vuonna 2015. Asiakkaan on itse seurattava, milloin maksukatto tulee täyteen.

Alkuperäiset maksukuitit pitää säilyttää.

11.4 Mielen terveyden hoitaminen

Mielen terveys on tärkeää ihmisen hyvinvoinnille ja toimintakyvyille. **Erilaiset elämäkokemukset saattavat joskus rasittaa mielen terveyttä. Esimerkiksi maahanmuutto voi olla sellainen elämäkokemus.**

Kunta järjestää mielen terveyspalveluita asukkailleen.

Apua voi hakea esimerkiksi terveyskeskuksista, psykiatriasilta poliklinikoilta sekä neuvoloista. Myös koulut, oppilaitokset ja työterveyshuolto järjestävät mielen terveyspalveluita.

Internetissä on paljon tietoa mielen terveydestä. Maahanmuuttajille tarkoitettua tietoa on esimerkiksi osoitteessa www.mielen terveydestalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-oppaat/oppaat/maahanmuuttajat.

Sivuilla on tietoa mielen terveydestä ja maahanmuuton vaikutuksesta mielen terveyteen.

Sivuilla on tietoa eri kielillä.

Äkillisessä kriisissä voi ottaa yhteyttä esimerkiksi Suomen Mielen terveysseuraan. Sen puhelinnumero on 010195202.

Kriisipuhelimeen saattaa vastata henkilö, joka osaa puhua vain suomea.

Helsingissä toimii SOS-kriisikeskus. Se tarjoaa lyhytaikaista keskusteluapua kriisitilanteessa.

Tukea saa suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi.

Tapaamiseen voi pyytää myös tulkin.

Palvelu on maksutonta ja luottamuksellista. Henkilö ei siis saa kertoa kenellekään sinusta tai siitä, mistä puhuitte.

Jos tilanne uhkaa itseä tai aiheuttaa vaaraa muille ihmisille, voi ottaa yhteyttä omaan terveyskeskukseen tai sairaalan päivystykseen.

Lisätietoa mielenterveyden hoitamisesta:

www.mielenterveysseura.fi
www.mielenterveystalo.fi

12

KUNTOUTUS JA APUVÄLINEET

Kuntoutus säilyttää, ylläpitää ja parantaa henkilön työkykyä. Se myös tukee henkilön toimintaa arkielämässä.

12.1 Vaativa lääkinällinen kuntoutus

Kela järjestää lakisääteistä ja lääkinällistä kuntoutusta vaikeavammaisille ihmisille.

Vaikeavammaisten lääkinällistä kuntoutusta koskeva laki muuttui 1.1.2016 alkaen. Silloin myös kuntoutuksen nimi muuttui.

Vuoden 2015 loppuun asti sen nimi oli "vaikeavammaisen lääkinällinen kuntoutus".

Kuntoutuksen sisältö ja kuntoutuksen myöntämisen perusteet ovat osittain muuttuneet.

Kela voi jatkossakin järjestää vaativaa lääkinällistä kuntoutusta sellaisille henkilöille, jotka ovat vakuutettuja Suomessa.

Laki ei sisällä asumisaikavaatimusta. Toisin sanoen vaativaa lääkinällistä kuntoutusta voi saada, vaikka olisi asunut Suomessa vain vähän aikaa.

Kun kuntoutuksen tarvetta arvioidaan, hakijan toimintakyky huomioidaan kokonaisvaltaisesti.

Silloin arvioidaan esimerkiksi, millaista tukea hakija tarvitsee elämänsä eri alueilla. Nämä alueet voivat olla esimerkiksi psyykkisiä, fyysisiä tai sosiaalisia.

Vaativan kuntoutuksen asiakkaana pidetään henkilöä:

- joka on alle 65-vuotias
- joka ei ole julkisessa laitoshoidossa

- jolla on sairaus tai vamma sekä siihen liittyvä rajoite
- jolla on rajoitteen takia huomattavia vaikeuksia osallistumisessa ja arkipäivästä selviytymisessä esimerkiksi kotona, opiskelussa tai työelämässä
- jonka kuntoutus ei liity välittömään sairaanhoitoon
- jonka kuntoutuksen tavoitteet eivät liity pelkästään hoitoon.

Kela järjestää myös ammatillista kuntoutusta osatyökykyisille sekä kuntoutuspsykoterapiaa sellaisille, jotka tarvitsevat sitä ammattiopintojen tai työn tueksi.

Kela voi järjestää myös työkokeilua, koulutuskokeilua tai työhönvalmennusta.

Kela voi järjestää myös apuvälineitä, jotka liittyvät työhön tai koulutukseen.

Kotikunnan terveydenhuolto järjestää vaikeasti vammautuneelle ihmiselle kuntoutusta, joka liittyy sairaanhoitoon. Se vastaa myös kuntoutusohjauksesta ja arkipäivän apuvälineistä kuten liikkumisen ja viestinnän apuvälineistä ja ympäristön hallintalaitteista. Ympäristön hallintalaitte voi esimerkiksi olla valokatkaisin, jota ohjataan puheella.

Vakuutusyhtiö voi korvata kuntoutuksen, jos vammautuminen on tapahtunut onnettomuudessa.

Vakuutusyhtiön korvauksen saa vain sellainen ihminen, jolla on onnettomuuden tapahtuessa ollut vakuutus jossakin vakuutusyhtiössä.

12.2 Sopeutumisvalmennus

Sopeutumisvalmennuskursseja järjestetään eri sairaus- ja ikäryhmille. Sopeutumisvalmennukseen voi osallistua esimerkiksi perhe, jossa on vammaisen lapsi. Kurssien tarkoituksena on auttaa vammaisia ja heidän omaisiaan sopeutumaan vamman aiheuttamaan

elämänmuutokseen. Kursseilla saa esimerkiksi tietoa vammasta tai sairaudesta.

Sopeutumisvalmennuskursseja järjestävät vammaisjärjestöt, Kela ja muut kuntoutuksen palveluntuottajat. Kurssseja ei tarvitse maksaa itse. Kurssien kustannukset maksaa Kela, kotikunta tai vakuutusyhtiö.

Kuntoutuksen matkakuluihin voi saada Kelalta korvausta. Toisinaan myös kuntoutuksen järjestäjä voi maksaa matkakulut.

Lisätietoa kuntoutuksesta saa vammaisjärjestöistä ja Kelasta: www.kela.fi/kuntoutus

12.3 Apuvälineet

Vammaisen ihminen voi saada tarvitsemansa apuvälineet kotikunnan terveydenhuollosta.

Perusapuvälineet, kuten pyörätuolin tai valkoisen kepin, järjestää yleensä terveyskeskus.

Kalliit apuvälineet, kuten sähköpyörätuolin, lukutelevision tai tietotekniset laitteet, myöntää keskussairaala. Apuvälineet ovat vammaiselle ihmiselle ilmaisia. Myös niiden korjaus, uusiminen ja käytön opetus ovat ilmaisia palveluita.

Myös kunnan sosiaalitoimi voi korvata vammaiselle henkilölle sellaisia apuvälineitä, joita hän tarvitsee päivittäin.

Lisätietoa apuvälineistä saa kotikunnan terveydenhuollosta ja vammaisjärjestöistä.

12.4 Opaskoira

Näkövammaisen henkilö voi saada opaskoiran, jos hänen on hyvin vaikea liikkua vieraassa ympäristössä.

Opaskoiran hakija tarvitsee hyvää fyysistä kuntoa, ja hänen täytyy pystyä liikkumaan esimerkiksi valkoisen kepin kanssa.

Opaskoiran pitäminen on maksutonta. Opaskoirakoulu maksaa koiran koulutuksen, ruuan ja eläinlääkärin. Lisätietoja saa Näkövammaisten liiton opaskoirakoulusta.

Opaskoira on lääkinnällisen kuntoutuksen apuväline. Sitä haetaan oman keskussairaalan näönkuntoutusyksiköstä. Näkövammaisten kuntoutusohjaaja tai muu virkailija auttavat hakemuksen tekemisessä.

Lisätietoa opaskoirasta:
www.opaskoirakoulu.fi

13

OPIKELU

Suomessa kaikilla, myös vaikeasti vammaisilla, on oikeus opiskella.

Vammaiset opiskelijat voivat opiskella tavallisessa koulussa tai oppilaitoksessa muiden opiskelijoiden kanssa.

He voivat myös opiskella erityiskouluissa tai erityisoppilaitoksissa.

Vammaista opiskelijaa voidaan tukea ja auttaa.

13.1 Suomen kielen opiskelu

Suomen kielen opiskelu auttaa Suomeen kotoutumisessa.

Erilaiset oppilaitokset ja järjestöt järjestävät suomen kielen kursseja.

Suomen kansalaisuuden saaminen edellyttää, että hakijalla on tyydyttävä suullinen ja kirjallinen suomen tai ruotsin kielen taito. Myös suomalaisen tai suomenruotsalaisen viittomakielen taito riittää.

Lisätietoa suomen kielen opiskelusta saa Infopankista www.infopankki.fi ja työvoimahallinnosta www.mol.fi.

Tutustu Suomen kielen kurssien tarjontaan pääkaupunkiseudulla, Turun ja Tampereen alueella: www.finnishcourses.fi

13.2 Ammatinvalinta

Ammatinvalintapsykologit auttavat tarvittaessa sopivan ammatin ja koulutusalan löytämisessä.

Heidän kanssaan voi tehdä koulutussuunnitelman, jossa otetaan huomioon myös vamman tai sairauden vaikutukset opiskeluun. Ammatinvalintapsykologit työskentelevät työ- ja elinkeinotoimistossa.

Ammatinvalintapsykologin kanssa voi tehdä soveltuvuuskokeen. Kokeen tulokset kertovat, soveltuuko henkilö johonkin tiettyyn ammattiin. Psykologit järjestävät myös vierailuja työpaikoille ja oppilaitoksiin.

Lisätietoa ammatinvalinnasta ja urasuunnittelusta saa työ- ja elinkeinotoimistosta, Kelasta ja vammaisjärjestöistä.

13.3 Amatilliset erityisoppilaitokset

Vammaiset, pitkäaikaissairaat ja muuten erityistä tukea tarvitsevat nuoret ja aikuiset voivat opiskella ammatillisissa erityisoppilaitoksissa. Näissä oppilaitoksissa annetaan opetusta ja kuntoutusta myös vaikeasti vammaisille henkilöille. Oppilaitoksia on eri puolilla Suomea.

Lisätietoa ammatillisesta erityisopetuksesta:
www.ammatillinerityisopetus.fi

13.4 Henkilökohtainen avustaja

Vaikeasti vammaisella opiskelijalla on oikeus saada henkilökohtainen avustaja, joka auttaa esimerkiksi liikkumisessa, ruokailussa tai muistiinpanojen tekemisessä.

Avustajaa haetaan kotikunnan sosiaalitoimistosta.

Lisätietoa henkilökohtaisesta avustajasta saa sosiaalitoimistosta tai Internetistä osoitteesta www.assistentti.info.

13.5 Koulumatkatuki

Kela voi maksaa koulumatkatukea vammaiselle opiskelijalle. Edellytyksenä on kuitenkin, että opiskelija ei saa opiskelumatkoihin vammaispalvelun kuljetuksia.

Lisätietoa opiskeluun liittyvistä matkatuista saa Kelasta ja oppilaitoksista.

13.6 Taloudellinen tuki opiskeluun

Suomessa opiskelua tuetaan monella tavalla. Opiskelun voi rahoittaa esimerkiksi opintotuella. Tietoa eri mahdollisuuksista rahoittaa opiskelu saa Kelasta ja oppilaitoksista.

Opintotuki. Opintotukeen kuuluu opintoraha, asumislisä ja opintolainan valtiontakaus. Opiskelija voi saada opintotukea, jos hän opiskelee päätoimisesti vähintään kaksi kuukautta. Opiskelija ei voi saada opintotukea, jos hän saa muita tukia,

kuten esimerkiksi eläkettä tai kuntoutusrahaa.

Jos opiskelija ei ole Suomen kansalainen, hän voi saada opintotukea Suomesta jos:

- hän asuu vakinaisesti Suomessa
- hänellä on Suomeen muuttoon jokin muu syy kuin opiskelu (esimerkiksi työ, perhe tai paluumuutto).

Opintotukea haetaan Kelasta.

Lisätietoa opintotuesta ja sen hakemisesta saa Kelan toimistosta ja oppilaitoksista.

Asumislisä. Opiskelija voi saada opiskelunsa ajaksi tukea asumiskustannuksiin. Asumislisää maksetaan opiskelijalle, joka asuu vuokralla. Asumislisää haetaan Kelasta.

Opintolaina. Valtio voi taata opiskelijoille opintolainan, jonka opiskelija maksaa takaisin opintojen jälkeen. Korosta, takaisinmaksusta ja muista lainaehdoista opiskelija sopii pankin kanssa. Valtion takaus opintolainalle haetaan Kelasta.

Aikuiskoulutustuki. Aikuinen opiskelija voi saada aikuiskoulutustukea, jos hän:

- on ollut työelämässä vähintään 8 vuotta
- ottaa työstä opintovapaata
- ei saa opiskeluun muuta tukea
- on ollut samassa työpaikassa ainakin vuoden.

Opinnot voivat olla eri tai samalta alalta, jota aikuinen opiskelija on tehnyt aikaisemmin.

Aikuiskoulutustukea haetaan Koulutusrahastosta.

Aikuinen opiskelija voi rahoittaa koulutuksensa myös valtion takaamalla opintolainalla.

Opintolainan takausta haetaan Kelalta.

Kelan tuki osatyökykyisille opiskelijoille.

Kela tukee osatyökykyisen ihmisen ammatillista kuntoutusta. Tuki voi olla alan valintaa selvittävän tutkimuksen tai työkokeilun järjestämistä. Kela korvaa kuntouttavan koulutuksen kustannukset ja maksaa opiskelijalle kuntoutusrahaa.

Tuki haetaan Kelasta. Kela myös seuraa opintojen edistymistä, joten opiskelijan pitää lähettää Kelaan todistukset opintomenestyksestä.

Vakuutus- tai eläketuki opiskelijoille.

Vakuutus tai eläke voi korvata opiskelukustannuksia. Jos esimerkiksi liikenneonnettomuuden tai ammattitaudin vuoksi joutuu opiskelemaan uuden ammatin, vakuutus voi korvata opiskelun aiheuttamat kustannukset. Lisätietoja saa omasta työeläkevakuutusyhtiöstä ja Vakuutus kuntoutus VKK ry:stä.

Apurahat ja stipendit. Opiskelua on mahdollista rahoittaa myös hakemalla apurahoja ja stipendejä.

Lisätietoja saa eri vammaisjärjestöistä ja omasta oppilaitoksesta.

Esimerkiksi nämä tahot jakavat apurahoja ja stipendejä erityisesti vammaisille opiskelijoille:

- Helsingin yliopiston professorien puoliset ry
- Näkövammaisten Kulttuuripalvelu
- Suomen CP-liitto ry
- Suomen Näkövammaisäätiö
- Suomen vammaiskoulutuksen tukiyhdistys ry
- Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö.

14

TYÖ

Jokaisella on oikeus työhön ja toimeentuloon.

Suomessa monet vammaiset ihmiset ovat mukana työelämässä.

Työnantajat voivat saada tukea ja korvauksia, jos vammaisen ihmisen palkkaamisen vuoksi työpaikalle tarvitaan erityisjärjestelyjä.

14.1 Työ- ja elinkeinotoimiston palvelut

Työ- ja elinkeinotoimistot eli TE-toimistot auttavat työn hakemisessa. TE-toimiston neuvojat ja ammatinvalintapsykologit auttavat työnhakijoita löytämään sopivia työpaikkoja tai koulutusta.

Toimistoissa työskentelee myös neuvojia, jotka ovat perehtyneet osatyökykyisten työnhakijoiden työn hakemiseen. Heidän kanssaan voi neuvotella, jos tarvitsee työssä käymiseen erityisjärjestelyitä, apuvälineitä tai muuta avustusta.

TE-toimistot järjestävät myös suomen kielen koulutusta maahanmuuttajille.

TE-toimistot järjestävät myös työvoimapoliittista koulutusta. Se on koulutusta ihmisille, jotka ovat työttömiä tai saattavat joutua työttömiksi. Tähän koulutukseen voivat hakeutua myös osatyökykyiset ihmiset. TE-toimiston palvelut ovat ilmaisia. Myös vammaisjärjestöissä on työllistämistä tukevia palveluita.

Työnhakijan kannattaa käyttää TE-toimiston palveluja ja etsiä myös itse aktiivisesti työpaikkaa.

14.2 Kuntouttava työtoiminta

Kunnat järjestävät työtoimintaa asukkaille, jotka ovat olleet pitkään työttöminä. Kunnan sosiaalitoimi ja TE-toimisto päättävät yhdessä asiakkaan kanssa, millaista työtoimintaa tai koulutusta asukas tarvitsee.

Työtoimintaa järjestetään erityisesti alle 25-vuotiaille. Se kestää muutamasta kuukaudesta vuoteen.

Työtoimintaan osallistuva ei saa työstä varsinaista palkkaa, mutta hän voi saada työttömyysturvaansa pientä lisää. Kunta korvaa myös työmatkakustannukset.

Lisätietoa kuntouttavasta työtoiminnasta saa TE-toimistosta ja kunnan sosiaalitoimistosta.

14.3 Tuettu työ

Vammaiset tai osatyökykyiset ihmiset voivat työllistyä myös tuettuun työhön. Tuettu työ on normaalia työtä esimerkiksi kaupassa tai toimistossa. Työntekijälle maksetaan työstä palkkaa.

Työpaikan löytämisessä ja työssä selviytymisessä auttaa työvalmentaja. Valmentaja voi aluksi olla mukana työpaikalla ja huolehtia siitä, että työntekijä saa tarpeeksi apua ja tukea työn opettelussa.

Lisätietoa tuetusta työstä saa kuntien vammaispalvelusta, työkeskuksista ja eri vammaisjärjestöistä.

14.4 Eläkkeen lepäämään jättäminen

Kelan täyden työkyvyttömyyseläkkeen voi jättää lepäämään. Se tarkoittaa, että eläkkeensaaja siirtyy työelämään tietyksi ajaksi eikä nosta silloin eläkettä. Työtä voi kokeilla vähintään kolme kuukautta ja enintään kaksi vuotta. Tänä aikana ei menetä oikeutta eläkkeeseen.

Jos työssä käyminen syystä tai toisesta ei onnistu, voi työnteen lopettaa ja siirtyä takaisin eläkkeensaajaksi.

Lisätieto saa Kelasta tai Internetistä osoitteesta www.tyoelakelakipalvelu.fi.

15

PERHE

Jokaisella on oikeus perustaa perhe. Suomessa yhteiskunta tukee perheitä monin tavoin. Perheet voivat saada erilaisia taloudellisia tukia sekä ohjausta ja neuvontaa.

15.1 Lastenhoito

Vanhemmat voivat hoitaa lapsia kotona tai hakea lapselle kunnallisen hoitopaikan.

Hoitopaikkaa kannattaa hakea ajoissa, viimeistään neljä kuukautta ennen kuin tarvitsee hoitopaikan.

Jos vanhemmat eivät tiedä etukäteen, milloin lapsi tarvitsee hoitopaikan, hoitopaikkaa pitää hakea viimeistään kaksi viikkoa ennen kuin sitä tarvitaan. Mitä myöhemmin hoitopaikkaa haetaan, sitä vaikeampaa on saada hoitopaikka kodin läheltä.

Kunta perii maksun hoitopaikasta. Perheen tulot vaikuttavat maksun suuruuteen.

Perhe voi ostaa päivähoitoa myös yksityiseltä palveluntarjoajalta. Siihen voi hakea tukea Kelasta.

Kotihoidon tuki. Lasten hoidosta kotona maksetaan perheelle kotihoidon tukea, jos lapsi on alle 3-vuotias.

Tukeen vaikuttavat esimerkiksi lapsen ikä ja sisarusten määrä.

Kotihoidon tukea ei voi saada, jos lapsella on paikka kunnallisessa päivähoidossa. Monet kunnat maksavat kotihoidon tuen lisäksi kuntalisää. Kuntalisää voi kysyä kotikunnasta.

Kunnallinen päivähoito.

Alle kouluikäisellä lapsella on oikeus kunnan päivähoitoon. Päivähoitopaikka voi olla päiväkodissa tai perhepäivähoitajalla. Päivähoitopaikkaa haetaan kunnan päiväkodista tai sosiaalitoimistosta. Lasten päivähoidon maksuun vaikuttavat perheen tulot.

15.2 Kotipalvelu

Kotipalvelu on auttamista arkielämän toiminnaissa. Kotipalvelu voi auttaa esimerkiksi lastenhoidossa tai asioinnissa. Kotipalvelua voi saada esimerkiksi sairauden, synnytyksen tai vamman perusteella. Kotipalvelu voi olla säännöllistä tai tilapäistä. Palvelua voi saada kotiin ympäri vuorokauden, myös viikonloppuisin. Palvelusta maksetaan joko käyntikohtaisesti tai kuukausimaksulla.

Kuukausimaksun suuruuteen vaikuttavat:

- palvelun luonne
- palvelun määrä
- käyttäjän maksukyky ja
- perheen koko.

Kotipalveluun voi sisältyä myös tukipalvelua. Tukipalvelu voi sisältää esimerkiksi ruuanlaittoa, pyykinpesua ja siivousta. Tukipalvelu voi myös edistää henkilön sosiaalista kanssakäymistä.

Kotipalvelun tukipalvelusta voidaan periä maksu. Maksun suuruuden määrää kunta. Kunnan kotipalvelun esimies päättää, kenelle kotipalveluita annetaan.

Kotiin voi saada myös kotisairaanhoidoa. Kotisairaanhoido on sairaanhoidoa tai kuntoutusta, jota annetaan kotona. Kotisairaanhoidoa voi saada, jos lääkäri määrää sitä. Jos siis henkilö haluaa saada kotisairaanhoidoa, tarvitaan lääkärin lähete. Kotisairaanhoidon järjestää kunnan terveyskeskus.

15.3 Omaishoidon tuki

Omaishoidon tukea voi saada henkilö, joka hoitaa kotona vammaista tai sairasta perheenjäsentä. Tuen tarkoitus on, että vammaisen tai sairastuneen ei muuttaisi laitokseen, vaan hän voisi elää kotonaan.

Hoitotuen suuruuteen vaikuttaa hoidon vaativuus. Jos omainen tarvitsee hoitoa vuorokauden ympäri, tuki on suurempi. Omaishoidontuen suuruus vaihtelee myös eri kunnissa.

Omaishoidontukea haetaan kotikunnan sosiaalitoimistosta.

15.4 Neuvontaa ja tukea

Neuvolat. Lastenneuvolasta saa apua ja neuvoja lapsen kasvuun liittyvissä asioissa. Neuvolassa seurataan lapsen kasvua ja kehitystä, annetaan rokotuksia ja tuetaan vanhempien jaksamista.

Perheneuvolaan voi ottaa yhteyttä esimerkiksi avioeron, lapsen kouluvaikeuksien tai muiden hankalien perhetilanteiden vuoksi. Perheneuvolassa voi keskustella myös lapsen huolista ja peloista sekä kasvatukseen liittyvistä asioista.

Lisätietoa saa kotikunnan neuvolasta.

Pari- ja perheterapia.

Parisuhteen vaikeuksiin voi hakea apua ja neuvoja parisuhde- ja perheterapiasta. **Terapiassa etsitään yhdessä ratkaisua vaikeuksiin, esimerkiksi perheväkivaltaan, mielenterveyden ongelmiin tai päihdeongelmiin.** Terapiasta voi saada myös tukea, jos läheinen ihminen sairastuu tai kuolee.

Parisuhde- ja perheterapia on maksutonta.

Lisätietoa pari- ja perheterapiasta
saa sosiaalivirastosta ja Väestöliitosta,
www.vaestoliitto.fi.

Seksuaalineuvonta.

Seksuaalineuvonnasta saa tietoa ja tukea seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa.

Neuvonnassa voi keskustella esimerkiksi vamman tai sairauden vaikutuksesta seksuaalisuuteen, seksielämän ongelmista tai tunne-elämän ja ihmissuhteiden vaikeuksista.

Seksuaalineuvonta sopii pariskunnille ja sellaisille, jotka asuvat yksin.

Seksuaalineuvontaa on tarjolla terveyskeskuksissa ja kuntoutuskeskuksissa. Myös puhelimitse ja Internetistä saa neuvontaa Sexpo-säätiöstä tai Väestöliitosta.

Eri puolella Suomea on myös yksityisiä seksuaalineuvojia ja seksuaaliterapeutteja.

Lisätietoa seksuaalineuvonnasta:
Sexpo, www.sexpo.fi
Väestöliitto, www.vaestoliitto.fi

15.5 Perhetyö

Ennaltaehkäisevän perhetyön tarkoituksena on tukea perheitä ja ehkäistä ongelmia.

Ennaltaehkäisevää perhetyötä voidaan tehdä monella tavalla.

Ennaltaehkäisevä perhetyö voidaan aloittaa ilman lähetettä.

Perhetyötä tehdään silloin, kun perheessä on erityistä tukea tarvitseva lapsi tai nuori.

Perhetyön tarkoituksena on turvata lapsen tai nuoren terveys ja kehitys.

Lastensuojelun perhetyö on tukitoimi, jonka avulla tuetaan perheitä ja varmistetaan, että lapsen etu toteutuu. Sitä tehdään lastensuojelun sosiaalityöntekijän aloitteesta.

Lastensuojelun perhetyö tukee asiakasperhettä arjessa selviytymisessä.

Perhetyötä järjestää kunnan sosiaalitoimi.

16

VAPAA-AIKA

Vapaa-ajan viettoon ja harrastuksiin voi saada tukea, jos vamma tai sairaus vaikeuttaa tavallisten palveluiden tai välineiden käyttöä.

Liikuntaharrastus. Kunnat järjestävät vammaisille ja sairaille ihmisille erilaisia liikuntamahdollisuuksia.

Erityisryhmiin kuuluvat henkilöt voivat esimerkiksi saada halvemman uimakortin, jolla pääsee kunnan uimahalleihin.

Harrastusmahdollisuuksista voi kysyä lisää kotikunnan liikuntatoimelta, urheilu- ja vammaisjärjestöistä.

Harrastusvälineet. Vammainen tai sairas henkilö voi saada korvausta erityisvälineistä tai lisävarusteista, joita hän tarvitsee harrastuksessa tai vapaa-ajan viettämisessä. Harrastusvälineitä voi saada kotikunnan sosiaalitoimistosta.

Kulttuuripalvelut. Kulttuurilla tarkoitetaan esimerkiksi teatteria, konsertteja, taidenäyttelyitä ja elokuvia.

Liikuntavammaisen henkilön kannattaa varmistaa etukäteen, että tiloihin pääsee myös pyörätuolilla, ja että siellä on esteetön wc ja hissi.

Elokuville ja teattereille on erikseen pyörätuolipaikkoja.

Joissain paikoissa on mahdollista saada opastusta selkokielellä.

Esimerkiksi Helsingissä Ateneumin taidemuseossa on tarjolla selkokielen opastus.

Jos henkilö tarvitsee saattajaa, saattaja pääsee ilmaiseksi esimerkiksi

joihinkin museoihin ja konsertteihin. Eläkeläiset voivat saada alennuksia lippujen hinnoista.

Saavutettavassa kulttuurikohteessa monenlaisia yleisöjä palvellaan hyvin. Esimerkiksi helppo ja esteetön liikkuminen, näkeminen ja kuuleminen lisäävät saavutettavuutta. Kulttuuria kaikille -palvelu tarjoaa tietoa saavutettavista kulttuuritapahtumista ja kulttuuripalveluista.

Joillain paikkakunnilla voi saada kulttuurikaverin. Kulttuurikaverin seurassa asiakas saa alennusta pääsylipun hinnasta. Kulttuurikaverin voi saada esimerkiksi Helsingissä.

Lisätietoa kulttuuripalveluista:
www.kulttuuriakaikille.info

Tuetut lomat. Monet vammais- ja eläkeläisjärjestöt tarjoavat jäsenilleen erilaisia lomamatkoja tai kuntoutuksia. Yleensä vammaisen ihmisen pitää maksaa osa loman tai kuntoutuksen hinnasta itse.

Lisätietoa lomista saa
vammais- ja eläkejärjestöistä.

Tukihenkilötoiminta.

Tukihenkilötoiminnalla tuetaan vaikeasti vammaisia ja kehitysvammaisia ihmisiä, jotka asuvat kotona.

Tukihenkilö voi esimerkiksi avustaa harrastuksissa tai olla seurana ulkoilemassa.

Tukihenkilö on vapaaehtoistyöntekijä. Hänelle maksetaan kulukorvausta. Voit kysyä mahdollisuutta omaan tukihenkilöön kotikunnan vammaispalveluista.

Vuonna 2016 myös Tukikeskus Hilma aloittaa tukihenkilökuntaa vammaisille ja pitkäaikaissairaille maahanmuuttajille.

Lisätietoja saa sähköpostilla osoitteesta info@tukikeskushilma.fi.

YHTEYSTIETOJA

Alla olevaan listaan on koottu erilaisten järjestöjen, yhdistysten ja muiden tahojen yhteystietoja.

Yhteystiedot voivat muuttua.

Paikallisyhdistysten yhteystiedot saa keskusjärjestöistä.

AIVOLIITTO

Suvilinnantie 2
20900 Turku
Puh. 02 2138 200
info@aivoliitto.fi
www.aivoliitto.fi

AIVOVAMMALIITTO

Kumpulantie 1 A, 2. kerros
00520 Helsinki
Puh. 09 8366 580
www.aivovammaliitto.fi

AUTISMI- JA ASPERGERLIITTO

Nuijamiestentie 3 B
00440 Helsinki
Puh. 010 315 2800
www.autismiliitto.fi

EPILEPSIALIITTO

Malmin kauppatie 26
00700 Helsinki
Puh. 09 350 8230
epilepsialiitto@epilepsia.fi
www.epilepsia.fi/epilepsialiitto

FINNISH MULTICULTURAL SPORTS FEDERATION, FIM / SUOMEN MONIKULTTUURINEN LIIKUNTALIITTO

Radiokatu 20, 3. kerros
00240 Helsinki
Puh. 050 5511 197
toimisto@fimu.fi
www.fimu.org

IHMISOIKEUSLIITTO

Simonkatu 8 A, 6. kerros
00100 Helsinki
Puh. 09 4155 2500
info@ihmisoikeusliitto.fi
www.ihmisoikeusliitto.fi

INFOPANKKI

Infopankki.fi-toimitus
Hallintokeskus/Viestintä/Neuvonta ja
monikielinen viestintä
PL 1
00099 Helsingin kaupunki
www.infopankki.fi

INKERIKESKUS

Torikatu 3, 2. kerros
00700 Helsinki
Puh. 09 753 4464
toimisto@inkerikeskus.fi
www.inkerikeskus.fi

INVALIDILIITTO

Mannerheimintie 107
(käynti Nauvontie 8)
00280 Helsinki
Puh. 09 613 191
www.invalidiliitto.fi

KEHITYSVAMMALIITTO

Viljatie 4 A
00700 Helsinki
Puh. 09 348 090
kvl@kvl.fi
www.kehitysvammaliitto.fi

KEHITYSVAMMAISTEN TUKILIITTO

Pinninkatu 51
33100 Tampere
Puh. 0207 718 200
kvtl@kvtl.fi
www.kvtl.fi

KEHITYSVAMMATUKI 57

Läntinen Brahenkatu 2, 4. kerros
00510 Helsinki
Puh. 0400 345 369
www.kvtuki57.fi

KUULOLIITTO

Ilkantie 4
00400 Helsinki
Puh. 09 5803 830
info@kuuloliitto.fi
www.kuuloliitto.fi

KUUROJEN LIITTO

Ilkantie 4
00400 Helsinki
Puh. 09 580 31 (myös tekstipuhelin)
www.kl-deaf.fi

KYNNYS

Siltasaarencatu 4
00530 Helsinki
Puh. 09 6850 110
www.kynnys.fi

LIHASTAUTILIITTO

Läntinen Pitkätie 35
20100 Turku
Puh. 044 736 1030
lihastautiliitto@lihastautiliitto.fi
www.lihastautiliitto.fi

MIELENTERVEYDEN KESKUSLIITTO

Malmin kauppatie 26, 4. kerros
00700 Helsinki
Puh. 09 5657 730
toimisto@mtkl.fi
www.mtkl.fi

MONIHელი

Käenkuja 4
00500 Helsinki
www.moniheli.fi

MUISTILIITTO

Pasilanraitio 9 B, 7. kerros
00240 Helsinki
Puh. 09 6226 200
toimisto@muistiliitto.fi
www.muistiliitto.fi

NEUROLIITTO

Vaihemäentie 10
PL 15
21251 Masku
Puh. 02 4392 111
info@neuroliitto.fi
www.neuroliitto.fi

NÄKÖVAMMAISTEN LIITTO

Marjaniementie 74
00930 Helsinki
Puh. 09 396 041
www.nkl.fi

PAKOLAISNEUVONTA

Kaisaniemenkatu 4 A, 6. kerros
00100 Helsinki
Puh. 075 7575 100
pan@pakolaisneuvonta.fi
www.pakolaisneuvonta.fi

SELKOKESKUS

Viljatie 4 A
00700 Helsinki
Puh. 09 3480 9240
selkokeskus@kvl.fi
www.selkokeskus.fi

SUOMEN CP-LIITTO

Malmin kauppatie 26
00700 Helsinki
Puh. 09 5407 540
toimisto@cp-liitto.fi
www.cp-liitto.fi

**SUOMEN VAMMAISURHEILU JA
-LIIKUNTA VAA**

Radiokatu 20, 5. kerros
00240 Helsinki
Puh. 044 752 9360
toimisto@vammaisurheilu.fi
www.vammaisurheilu.fi

SUOMEN KUUROSOKEAT

Marjaniementie 74
00930 Helsinki
Puh. 040 7780 299 (myös tekstiviestit)
kuurosokeat@kuurosokeat.fi
www.kuurosokeat.fi

SUOMEN PAKOLAISAPU

Kaikukatu 3, 4. kerros
00530 Helsinki
Puh. 09 6962 640
toimisto@pakolaisapu.fi
www.pakolaisapu.fi

SUOMEN POLIOLIITTO

Kumpulantie 1 A, 6. kerros
00520 Helsinki
Puh. 09 686 0990
birgitta.oksa@polioliitto.com
www.polioliitto.com

SUOMEN PUNAINEN RISTI, SPR

Tehtaankatu 1 A
00140 Helsinki
Puh. 020 7012 000
info@punainenristi.fi
www.punainenristi.fi

SUOMEN REUMALIITTO

Iso Roobertinkatu 20–22 A
00120 Helsinki
Puh. 09 476 155
info@reumaliitto.fi
www.reumaliitto.fi

**VAMMAISTEN LASTEN JA NUORTEN
TUKISÄÄTIÖ**

Mikonkatu 8 A, 9. kerros
00100 Helsinki
Puh. 09 6829 530
keskustoimisto@vamlas.fi
www.vamlas.fi

**VAMMAISTEN MAAHANMUUTTAJIEN
TUKIKESKUS HILMA**

Marjaniementie 74, 3. kerros
00930 Helsinki
Puh. 050 300 2501, 044 7577 099
info@tukikeskushilma.fi
www.tukikeskushilma.fi

VANHUSTYÖN KESKUSLIITTO

Malmin kauppatie 26
00700 Helsinki
Puh. 09 3508 600
info@vtkl.fi
www.vtkl.fi

**VIRKA INFO –
HELSINGIN KAUPUNGIN
MONIKIELINEN NEUVONTAPISTE**

Kaupungintalo, Pohjoisesplanadi 11–13
00099 Helsinki
Puh. 09 310 11 111
www.virka.fi

VÄESTÖLIITTO

Kalevankatu 16
00101 Helsinki
Puh. 09 228 050
www.vaestoliitto.fi

**YHDENVERTAISUUSVALTUUTETUN
TOIMISTO**

PL 24
00023 Valtioneuvosto
Puh. 0295 666 817
www.ofm.fi

LÄHTEITÄ

Ammatillinen erityisopetus:

www.ammatillinenerityisopetus.fi

Assistentti.info:

www.assistentti.info

Finlex, valtion säädöstietopankki:

www.finlex.fi

Infopankki:

www.infopankki.fi

Invalidiliiton verkkosivut:

www.invalidiliitto.fi

Kansaneläkelaitoksen verkkosivut:

www.kela.fi

Liikenteen Turvallisuusviraston verkkosivut:

www.trafi.fi

Matkahuollon verkkosivut:

www.matkahuolto.fi

Mielenterveysseura:

www.mielenterveysseura.fi

Näkövammaisten liiton verkkosivut:

www.nkl.fi

Opaskoirakoulun verkkosivut:

www.opaskoirakoulu.fi

Sosiaali- ja terveysministeriön verkkosivut:

www.stm.fi

Sosiaaliportti:

www.sosiaaliportti.fi

Tulli:

www.tulli.fi

Työ- ja elinkeinotoimiston verkkosivut:

www.mol.fi

Valviran verkkosivut:

www.valvira.fi

VR:n verkkosivut:

www.vr.fi

